

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND
KRIMINAALÕIGUSE, KRIMINOLOOGIA ja KOGNITIIVSE PSÜHHOLOOGIA
ÕPPETOOL

Siiri Saar

ESIMESE ASTME KOHTUD EESTIS JA SAKSAMAAL

Bakalaureusetöö

Juhendaja prof Jaan Ginter

2013

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
I ptk I ASTME KOHTUD	5
1.1 I astme kohtud Eestis	5
1.1.1 Maakohtud ja nende pädevus	5
1.1.2 Halduskohtud ja nende pädevus	6
1.2 I astme kohtud Saksamaal	8
1.2.1. Üldkohtud ja nende pädevus	8
1.2.2. Erikohtud ja nende pädevus	11
1.2.2.1 Halduskohtud ja nende pädevus	12
1.2.2.2 Maksukohtud ja nende pädevus	13
1.2.2.3 Sotsiaalkohtud ja nende pädevus	14
1.2.2.4 Töökohtud ja nende pädevus	15
II ptk EESTI JA SAKSA KOHTUSÜSTEEMI KUJUNEMINE	18
2.1. Eesti kohtusüsteemi kujunemine	18
2.2. Saksa kohtusüsteemi kujunemine	19
III ptk EESTI JA SAKSA KOHTUSÜSTEEMIDE ANALÜÜS	23
3.1 Eesti ja Saksa esimese astme kohtute statistiline võrdlus	23
3.2 Eesti kohtusüsteemi arendamise võimalused Saksamaa lahendustest lähtudes	30
3.2.1 Erikohtute rakendamise võimalikkus Eesti kohtusüsteemi I astmes	
3.2.2 Ringkonnakohtu käsitlemine I astmena	35
3.2.3 Erinevate kohtukoosseisude rakendamise võimalused	36
KOKKUVÕTE	39
SUMMARY	42
COURTS OF FIRST INSTANCE IN ESTONIA AND GERMANY	
KASUTATUD KIRJANDUS	45
KASUTATUD NORMATIIVMATERJAL	48
KASUTATUD INTERNETIALLIKAD	48

SISSEJUHATUS

Eestis on ajalooliselt olnud võõrvõimude vaheldumise tõttu erinevaid kohtusüsteeme. Taasiseseisvunud Eestis alguses tehtud ümberkorralduste hulgas oli kohtureform üks põhjalikumaid. Kohtusüsteemi toimimist reguleerivad normid sisaldasid kahes seaduses, mis mõlemad võeti vastu enne PS rahvahääletust. Kohtute seadus võeti vastu 23. oktoobril 1991 ja see jõustus 1. jaanuaril 1993; kohtuniku staatuse seadus võeti vastu 23. oktoobril 1991 ja see jõustus 1. jaanuaril 1992. Neist esimene reguleeris kohtukorralduse ja teine kohtuniku ametiga seotud küsimusi. Seadusega taastati kolmeastmeline kohtusüsteem, lisaks üldkohtutele loodi eraldi halduskohtud esimesel astmel. Põhjalikult uuendati kohtunike kaader ja kohtunikke hakati ametisse nimetama eluaegsetena. 13. juunil 2002 vastuvõetud KS (RT I 2002, 64, 390) asendab kahte varasemat ja sätestab nii kohtukorralduse kui ka kohtuteenistuse õiguslikud alused. Hilisemate seadusemuudatustega on vähendatud kohtuasutuste arvu, muudetud nende tööpiirkondi ja struktuuri ning täpsustatud muid küsimusi.¹ Seega võib öelda, et pärast Eesti Vabariigi taasiseseisvumist moodustati kohtusüsteem, mis kehtib ka tänapäeval.

Saksamaa kohtusüsteem on pikaajaliselt väljakujunenud. Üldkohtute moodustamine ulatub 17. sajandisse ning erikohtute moodustamine 20. sajandisse.

Saksamaa õigussüsteem on Eestile võrdluseks või isegi eeskujuks olnud seetõttu, et meie õigussüsteemide arengus on teatud sarnasused ja Saksamaa on alati olnud õigusküsimustes Eestile eeskujuks. Seetõttu on ka käesoleva töö teemaks valitud võrdlus Saksa kohtusüsteemiga.

Bakalaureusetöö eesmärk on analüüsida, millised on erinevused Eesti ja Saksa kohtusüsteemi esimeses astmes, millised esimese astme kohtud on Eestis ja Saksamaal, mis on nende pädevused ning kas midagi Saksamaa kogemusest võiks sobida Eesti kohtusüsteemi täiustamiseks. Töö eesmärk on anda ka vastus küsimusele, miks on Eesti ja Saksamaa kohtusüsteemis kujunenud just sellised lahendused I astmes ning miks sarnaselt Saksamaale ei ole Eestis erikohtuid peale halduskohtu.

Eesti esimese astme kohtute süsteemi ülesehituse põhimõtete ümbervaatamine ja Saksamaa kogemuse veelkordne hindamine on tingitud sellest, et Eestis on esimese

¹ U. Lõhmus. PS § 146/6. – Ü. Madise jt (toim). Eesti Vabariigi põhiseadus. Komm vlj. 3 tr. Tallinn: Juura 2012

astme kohtute töökoormus suur ning seetõttu on kohtulahendite kvaliteet tihti nõrk. Saksamaa kogemuse hindamine võiks aidata neid probleeme vähendada. Töös kasutan asjakohast erialakirjandust ja normatiivmaterjale.

Töö koosneb kolmest peatükist. Töö esimeses peatükis annan ülevaate Eesti ja Saksa kohtusüsteemi I astme kohtutest ning nende pädevusest. Toon välja nende kohtusüsteemide erinevused.

Töö teises peatükis uurin, miks on Eestis hetkel kehtiv kohtusüsteem ajalooliselt just sellisena kujunenud, uurides erinevate õigusteadlaste seisukohti. Samuti uurin Saksa kohtute ajaloolise kujunemise kohta, kus toon välja põhjused, miks Saksa kohtusüsteemis, kus on üldkohtute kõrval mitmed erikohtud, just sellised lahendused on.

Töö kolmandas peatükis võrdlen Eesti ja Saksa I astme kohtute statistikat. Võrrelda tuleb nii kohtute, kohtunike kui ka menetlusasjade arvu. Kohtute statistika analüüsi ja erialakirjanduse põhjal saab anda hinnangu ka Saksa kohtusüsteemi lahenduste kohaldatavuse kohta Eesti kohtusüsteemis.

I ptk. I ASTME KOHTUD

1.1 I astme kohtud Eestis

1.1.1. Maakohtud ja nende pädevus

Eestis jagunevad I astme kohtud maakohtuteks ja halduskohtuteks.

Eestis on 4 maakohut:

- 1) Harju maakohus
- 2) Viru maakohus
- 3) Pärnu maakohus
- 4) Tartu maakohus²

Harju maakohu asukohtadeks on Liivalaia, Kentmanni ja Tartu mnt kohtumaja. Viru maakohu asukohtadeks on Jõhvi, Narva ja Rakvere kohtumaja. Pärnu maakohu asukohtadeks on Pärnu, Haapsalu, Kuressaare, Rapla, ja Paide kohtumaja. Tartu maakohu asukohtadeks on Tartu, Jõgeva, Viljandi, Valga, Võru ja Põlva kohtumaja.³

Maakohus esimese astme kohtuna arutab tsiviil-, kriminaal- ja väärteoasju. Maakohus teeb ka muid toiminguid, mis on seadusega antud nende pädevusse. Maakohtu lahendite peale saab edasi kaevata ringkonnakohtusse.

Maakohtute struktuuri kuuluvad kinnistusosakonnad, registriosakonnad ja Pärnu kohtumajas ka maksekäsuosakond. Kinnistusosakondades peetakse kinnistusraamatut ja abieluvararegistrit. Kohtute registriosakondades peetakse äriregistrit, mittetulundusühingute ja sihtasutuste registrit, kommertspandiregistrit ning laevakinnistusraamatut. Maksekäsuosakonnas menetletakse maksekäsu kiirmenetluse avaldusi.⁴

² Kohtute seadus § 9, RT I 2002, 64, 390

³ Justiitsministri 27.10.2005 määrus nr 46 "Maa- ja halduskohtute kohtumajade täpsed asukohad ja teeninduspiirkonnad ning ringkonnakohtute asukohad" § 1

⁴ Viide 2 § 9, § 15, § 16, § 16¹

Maakohtus lahendab kohtunik tsiviilasju ainuisikuliselt.⁵ Esimese astme kuritegude kriminaalasju lahendab maakohtus eesistujast ja kahest rahvakohtunikust koosnev kohtukoosseis, kusjuures rahvakohtunikul on kohtulikul arutamisel kõik kohtuniku õigused. Teise astme kuritegude kriminaalasju ja kriminaalasju lihtmenetluses arutab kohtunik ainuisikuliselt.⁶ Väärteoasja ja kohtuvälise menetleja otsuse peale esitatud kaebust arutab maakohtunik ainuisikuliselt.⁷

1.1.2 Halduskohtud ja nende pädevus

Eestis on vaid üks erikohus – halduskohus. Halduskohtute loomine oli kavas juba põhiseaduse vastuvõtmisele eelnenud kohtureformi aegu. Algselt domineeris arusaam halduskohtust kui haldusõigusrikkumise asju arutavast kohtust. Hiljem laiendati halduskohtu pädevust avalik-õiguslike vaidluste lahendamisele ja tema esmaseks ülesandeks kujunes kaebuste läbivaatamine avaliku võimu haldusaktide ja toimingute peale. Alates 2001. a jaanuarist ei aruta halduskohus haldusõigusrikkumise asju ja need on antud üldkohtu pädevusse. Halduskohtu pädevusse kuulub avalik-õiguslike vaidluste lahendamine ja haldustoiminguks loa andmine. Avaliku ja eraõiguse piiritlemisest tekkinud pädevusvaidlusi lahendab Riigikohtu tsiviil- ja halduskolleegiumi vaheline erikogu, kusjuures kohtute pädevuse piiritlemisel on otsustavaks vaidlusaluse õigussuhte iseloom.⁸

Halduskohtuid on Eestis kaks:

- 1) Tallinna halduskohus
- 2) Tartu halduskohus⁹

Tallinna Halduskohtu asukohaks on Tallinna ning Pärnu kohtumaja. Tartu Halduskohtu asukohaks on Tartu ja Jõhvi kohtumaja.¹⁰

Halduskohus arutab esimese astme kohtuna seadusega tema pädevusse antud haldusasju.¹¹ Halduskohtu pädevuses on avalik-õiguslike vaidluste lahendamine, seadusega sätestatud

⁵ TsMS § 16, RT I 2005, 26, 197

⁶ KrMS § 18, RT I 2003, 27, 166

⁷ Väärteomenetluse seadustik § 15, RT I 2002, 50, 313

⁸ U. Lõhmus PS § 148, viide 1

⁹ Viide 2 § 18

¹⁰ Viide 3

¹¹ Viide 2 § 18

juhtudel haldustoiminguks loa andmine, seadusega halduskohtu pädevusse antud muude asjade lahendamine.¹²

Teises ehk apellatsiooniasemes vaatavad halduskohtute lahendeid läbi Tallinna ja Tartu ringkonnakohtu halduskolleegiumid. Kõrgeimas astmes vaatab lahendeid läbi Riigikohtu halduskolleegium.

Halduskohtus lahendab kohtunik haldusasja ainuisikuliselt. Kohtu esimees võib määrata asja lahendamiseks kolmeliikmelisele koosseisule asja erilise keerukuse korral, asja põhimõttelise tähtsuse korral ning muudel juhtudel, kui see on õigusemõistmise huvides.¹³

Seaduste või määruste peale abstraktselt halduskohtusse kaevata ei saa. Juhul kui mõni seadus või määrus rikub konkreetse isiku konkreetseid põhiseaduslikke õigusi, siis on võimalik vastava kohtuvaidluse raames vaidlustada ka seaduse või määruse põhiseadusele vastavust. Halduskohtusse ei saa kaevata ka kohtuotsuste peale – sel juhul tuleb pöörduda kõrgema astme kohtu (ringkonnakohtu või Riigikohtu) poole.

Eesti Vabariigi põhiseaduse § 149 sisust võib kaudselt muuhulgas tuletada, et halduskohus ei kujuta endast erikohut, kuna mõisteid “halduskohus” ja “erikohus” on nimetatud eri lõikudes. Sellest tulenevalt on halduskohtuid kohati asunud määratlema kui “eripädevuse kohtuid”, mida võib hinnata tarbetu terminite rohkusena. Ilmselt peaks ka olemasolev tekst võimaldama mõista, et halduskohtuid tuleb sõltumata normitehnilisest mitmetimõistetavusest määratleda siiski kui erikohtuid, kuna sama paragrahv loeb erikohtuteks “mõnda liiki kohtuasjade jaoks” loodud kohtud - nende hulka peaks aga halduskohus nii või teisiti kuuluma, kuigi põhiseaduse tekst jätab halduskohtu sisulise määratluse lahtiseks. Mida halduskohtuna põhiseaduse väljatöötamisel mõistetud on, seda saab eelkõige käsitleda eelnenud kohtureformi raames, kus domineeris esmalt arusaam haldusõiguserikkumise asjadega tegelevast kohtust, teistsugust arusaama - kaitsevahendit haldusvõimu ebaseadusliku tegevuse peale - rõhutati põhiseaduse väljatöötamise ajal eelkõige välisekspertide poolt. Halduskohtu asendi antud paragrahvis on tinginud eelkõige esimene arusaam.¹⁴

¹² HKMS § 4, RT I, 23.02.2011, 3

¹³ Viide 12 § 11

¹⁴ J. Raidla jt Eesti Vabariigi põhiseaduse ekspertiisikomisjoni lõpparuanne § 148 p 1. Justiitsministeerium 16.märts 1998 Arvutivõrgus: <http://www.just.ee/10742>

1.2 I astme kohtud Saksamaal

Saksamaa kohtusüsteem on Eesti kohtusüsteemist oluliselt erinev. Kui võrrelda Eestit ja Saksamaad, hakkavad silma eelkõige erinevast demograafilisest ja geograafilisest suurusel tulenevad erinevused, mis mõjutavad ka kohtukorraldusõigust. Föderaalselt ülesehitatud Saksamaal jagavad kohtukorralduslikku ja kohtuhalduslikku võimupädevust omavahel liit ja liidumaad. Peale selle on olemas viis erinevat kohtuharu, s.t tsiviil-, kriminaal- (*ordentliche Gerichtsbarkeit*) ja halduskohtupidamise kõrval on olemas veel ka töö-, finants- ja sotsiaalkohtusüsteem, millest igal on oma astmestik. Lõpuks on Saksamaal olemas ka hästi väljaarenenud ning väljaspool muud kohtukorraldust seisev konstitutsioonikohtusüsteem liidumaade, eelkõige aga liidu tasemel.¹⁵ Seega on Saksa kohtusüsteemis olemas nii üldkohtud kui erikohtud. Erikohtuteks on halduskohtud, töökohtud, maksukohtud ning sotsiaalkohtud.

Saksamaal on viis kohtualluvust. Kaks eraõiguslike vaidluste lahendamiseks – üldkohtud ja töökohtud – ning kolm kohtualluvust avalik-õiguslike vaidluste lahendamiseks: halduskohtud, finantskohtud ja sotsiaalkohtud.¹⁶

1.2.1 Üldkohtud ja nende pädevus

Nii Eestis kui Saksamaal on olemas üldkohtud. Üldkohtud hõlmavad suuremat osa Saksamaa kohtute tööst ja moodustavad vaieldamatult kohtuhierarhia suurima osa. Seda liiki kohtul on viiest kohtualluvusest kõige laiem kohtualluvus, sest see tegeleb kõikide asjadega väljaspool teiste erikohtute pädevust.¹⁷ Esimeses astmes on Eestis selleks maakohus ja Saksamaal jaoskonnakohus (*Amtsgericht*). Saksamaa jaoskonnakohtu pädevus tuleneb kohtukorralduse seadusest (*Gerichtsverfassungsgesetz*). Eestis lahendavad maakohtud kõiki tsiviil-, kriminaal- ja väärteoasju esimese astmena. Saksamaa jaoskonnakohtud vaatavad I astme kohtuna esiteks läbi tsiviilasju ühe kohtuniku eesistumisel.

Saksamaa kohtukorralduse seaduse § 23 kohaselt kuuluvad jaoskonnakohtute pädevusse järgmised tsiviilõigusvaidlused, kui need ei ole vaidluse eseme väärtusest olenemata liidumaa kohtute pädevusse määratud:

¹⁵ **Niels von Redecker** Kohtukorraldus ja võimujaoitus demokraatlikus õigusriigis saksa seisukohast vaadatuna. *Iuridica* 1996 nr 5 lk 216

¹⁶ **Andra Pärsimägi** Haldusmenetlusest halduskohtupidamise ja Hamburgini. *Iuridica* 2001 nr 8 lk 56

¹⁷ **N. Foster** German Legal System ja Laws. Blackstone Press, London 1996 2nd ed lk 41

1. vaidlused seoses nõuetega, mille ese ei ületa rahana või rahalise väärtusena 5000 eurot;
2. vaidluse eseme väärtusest olenemata:
 - a) vaidlused seoses eluruumi üürisuhtest tulenevate nõuetega või seoses niisuguse üürisuhte olemasoluga; neis vaidlustes on kohalikel kohtutel ainupädevus;
 - b) vaidlused ühelt poolt reisijate ning teiselt poolt majutajate, sõidukijuhtide, laevaperede või reisiagentuuride vahel sihtkohas, mis on seotud majutustasude, sõidutasude, ülesõidutasude ning reisijate ja nende vara transportimise, kadude ja kahjustustega, samuti reisijate ja töötajate vahelised vaidlused, mis tulenevad reisi eesmärgist;
 - c) elamuomandi seadusest tulenevad vaidlused; neis vaidlustes on kohalikel kohtutel ainupädevus;
 - d) vaidlused seoses looduskahjustustega;
 - g) nõuded, mis tulenevad kinnistu üleandmisega seotud elatis-, kasvatus-, vanema- või väljakolimisrahast.¹⁸

Kohtukorralduse seaduse § 23a kohaselt kuuluvad jaoskonnakohtute pädevusse lisaks veel:

1. perekonnaasjad;
2. vabatahtliku kohtusüsteemi asjad, kui seadustega ei ole muud pädevust ette kirjutatud.

Vabatahtliku kohtusüsteemi pädevusse kuuluvad:

1. hoolekandeadasjad, majutusasjad ja hoolekande alla määramise asjad,
2. pärimis- ja jagamisasjad,
3. registriasjad,
4. ettevõtteõiguse menetlused perekonnaasjade ja vabatahtliku kohtusüsteemi asjade menetluskorralduse seaduse § 375 alusel,
5. muud vabatahtliku kohtusüsteemi asjad perekonnaasjade ja vabatahtliku kohtusüsteemi asjade menetluskorralduse seaduse § 410 alusel,
6. liikumisvabaduste piiramisega asjade menetlused perekonnaasjade ja vabatahtliku kohtusüsteemi asjade menetluskorralduse seaduse § 415 alusel,
7. tühistusmenetlused,
8. kinnisturegistri asjad,
9. menetlused põllumajandusasjade kohtukorralduse seaduse § 1 punktide 1 ja 2 kuni 6 alusel,
10. laevaregistri asjad ning
11. muud vabatahtliku kohtusüsteemi asjad, kui need ei ole föderaalseadusega kohtute pädevusse määratud.¹⁹

¹⁸ Gerichtsverfassungsgesetz (GVG) § 23

Jaoskonnakohtute juures moodustatakse perekonnaasjade osakonnad (perekonnakohtud), kuhu määratakse ametisse perekonnakohtunikud.²⁰ Perekonnakohtu puhul on tegemist üldkohtu alla kuuluva kohtuliigiga, mis on spetsialiseerunud perekonnaasjade lahendamisele.

Perekonnaasjades vaatavad kohalikud kohtud I astmena läbi:

1. Abielulahutusi ja muid vaidlusi
2. abikaasa ülalpidamise (eraldi lahutusaja jooksul ja pärast lahutust)
3. laste ülalpidamiskulud (nii abielu ajal sündinud kui abieluväliselt sündinud)
4. menetluse, mis puudutab vanemlikku hoolitsust laste pärast (siia kuuluvad vanemliku hoolitsuse korraldamine tervenisti või osaliselt)
5. menetlused laste kohtlemise asjus (suhtlemisõigus on igal juhul lapsevanematel, aga ka õdedel-vendadel, vanavanematel, kasuvanematel, ühe vanemapoole abikaasal ja hooldajatel teatud tingimustel)
6. laste väljaandmine (kätteandmine)
7. abikaasade ühisomandis oleva maja ja koduse vara õigussuhete reguleerimise menetlus
8. isaduse tuvastamine/vaidlustamine
9. vaidlused seadusjärgselt registreeritud kooselu üle.²¹

Hoolekandeaasjade, majutusasjade ja hoolekande alla määramise asjade arutamiseks moodustatakse jaoskonnakohtute juurde eraldi osakonnad (hoolekandekohtud), kuhu määratakse ametisse hoolekandekohtunikud.²²

Jaoskonnakohtute pädevusse kuuluvad ka kriminaalasjad, välja arvatud järgmistel juhtudel:

1. kui kohtukorralduse seaduse § 74 lõike 2 või § 74 a alusel kuulub asi liidumaa kohtu pädevusse või kui § 120 alusel kuulub asi liidumaa ülemkohtu pädevusse,
2. kui üksikjuhtumi korral on oodata kõrgemat karistust kui vabadusekaotus neli aastat, või psühhiaatriaiglasse paigutamine ainsa karistusena või lisaks muule karistusele, või kui ennetavat kinnipidamist oodata on (karistusseadustiku § 66 kuni § 66b), või
3. kui tunnistajana esineva kuriteohvri erilise kaitsevajaduse, eriliste asjaolude või juhtumi erilise tähenduse tõttu esitab riigiprokuratuur süüdistuse liidumaa kohtule.²³

¹⁹ Gerichtsverfassungsgesetz (GVG) § 23a

²⁰ Gerichtsverfassungsgesetz (GVG) § 23b

²¹ Zuständigkeit und Aufgaben des Familienrichters. Arvutivõrgus:

<http://www.amtsgericht.bremen.de/sixcms/detail.php?gsid=bremen85.c.1860.de>

²² Gerichtsverfassungsgesetz (GVG) § 23c

Jaoskonnakohus ei tohi üksikjuhtumi korral mõista kõrgemat karistust kui vabadusekaotus neli aastat, psühhiaatriaiglasse paigutamine ainsa karistusena või lisaks muule karistusele või ennetavat kinnipidamist määrata.

Jaoskonnakohtu kohtunik teeb menetluses otsuse kriminaalkohtunikuna kui menetletakse erasüüdistusasja või kui ei ole oodata kõrgemat karistust kui vabadusekaotus kaks aastat.

Täiskasvanute kriminaalkuriteod, mille tõttu laps või nooruk vigastada saab või vahetusse ohtu satub, samuti täiskasvanute poolsed noorsookaitse või noorsookasvatuse eesmärki kandvate eeskirjade rikkumised kuuluvad lisaks üldise kriminaalasjade menetlemise pädevusega kohtutele ka noorsookohtute pädevusse.

Noorsookaitseasjades esitab riigiprokurör süüdistuse noorsookohtule ainult juhul, kui menetluses on vajalik laste või noorukite tunnistajana esinemine või kui noorsookohtus menetlemine on muudel põhjustel asjakohane.²⁴

Teatud juhtudel võib asju esimese astmena läbi vaadata ka Saksamaa Liidumaakohus. Liidumaakohtu tsiviilkolleegium arutab tsiviilvaidlusi, kus vaidluse ületab rahalist väärtust summas 5000 eurot. Liidumaakohtu kriminaalkolleegium on pädev menetlustes, mis ei kuulu jaoskonnakohtute ega liidumaa ülemkohtute pädevusse, nt asjad, kus karistus ületab rohkem kui 4 aastat vabadusekaotust või paigutamine psühhiaatriaiglasse, samuti menetlused, milles arutatakse tapmiste, surnuks peksmiste, kehavigastuste tekitamise, mis lõpevad surmaga, laste seksuaalsete kuritarvitamiste ja rünnakute, mis lõpevad surmaga, üle.²⁵

Eestis ei ole ringkonnakohtud kunagi esimese astme kohtuinstantsid. Ringkonnakohus vaatab läbi ainult I astme otsuste ja määruste peale esitatud kaebusi.

1.2.2 Erikohtud ja nende pädevus

Eestis on erikohtuid vaid üks – halduskohus. Saksamaal on erikohtuid 4: halduskohtud, töökohtud, maksukohtud ning sotsiaalkohtud.

²³ Gerichtsverfassungsgesetz (GVG) § 24

²⁴ Gerichtsverfassungsgesetz (GVG) § 26

²⁵ Zuständigkeit des Landgerichts. Arvutivõrgus: http://www.lg-aachen.nrw.de/wir_ueber_uns/zustaendigkeit/index.php

1.2.2.1 Halduskohtud ja nende pädevus

Halduskohtud (*Verwaltungsgericht*) otsustavad avalik-õiguslike vaidluste üle, millel pole põhiseaduslikku iseloomu ning seda ulatuses, kus nende vaidluste lahendamise pädevus ei ole seaduslikult antud teisele kohtuinstantsile, näiteks sotsiaal- või finantskohtute instantsile. Avalik-õiguslikud vaidlused on ühelt poolt kodanike ja teiselt poolt haldusasutuste vahelised vaidlused.²⁶ Kõiki vaidlusi, mis tulenevad haldusotsustest, mis võivad mõjutada inimeste õigusi, võib halduskohtutes vaidlustada. Kaetud on kõik avaliku elu valdkonnad: planeerimise seadus, kaubandus- ja kutsealane litsentsimine, politsei, vesi, koolieeskirjad, teed ja avalik teenistus.²⁷ Reeglina on sellistes vaidlustes kodanikud kaebuse esitajateks ja haldusasutused vastustajateks. Kui hagi on edukas, siis vastavalt konkreetse kohtuasja sisule tühistatakse koormav haldusmeede või kohustatakse haldusasutust soodsal moel käituma.²⁸

Saksa halduskohtul tuleb tegeleda väga mitmekülgsete kohtuasjadega. Vaidlus esitatakse halduskohtule näiteks järgmistel juhtudel:

- kui vaieldakse haridustoetuse või elatisraha suuruse üle,
- kui haldusasutust kohustatakse ettevõttele või majutusasutusele tegevusluba välja andma,
- kui ehitise ehitusluba naaberkinnistute omanike poolt vaidlustatakse,
- kui vaieldakse kommunaalteenuste, näiteks prügiveo või tänavapuhastuse tasude üle,
- kui vanemad vaidlustavad oma lapse koolikursust kordama jätmise.

Samuti kuuluvad halduskohtute ülesannete hulka näiteks välismaalaste, ametnike, andmekaitse või politsei ja korrakatise valdkonna vaidlused. Halduskohtud otsustavad asüülitaotluste rahuldamise üle. Samuti lahendavad halduskohtud teede ehitamise või tehnovõrkude rajamisega seotud vaidlusi.²⁹

Saksamaa halduskohtusüsteem on kolmeastmeline. Esimeses instantsis teevad otsuseid halduskohtud, välja arvatud seadusega sätestatud erandite puhul. Halduskohtutes on moodustatud kohtukoosseisud. Halduskohtu kohtukoda teeb otsuseid kolme kohtuniku ja kahe

²⁶ Aufgaben und Aufbau der Verwaltungsgerichtsbarkeit. Arvutivõrgus:
http://www.justiz.nrw.de/Gerichte_Behoerden/fachgerichte/Verwaltungsgericht/aufbau/index.php

²⁷ N. Foster , viide 17, lk 44

²⁸ viide 26

²⁹ Aufgaben und Aufbau der Verwaltungsgerichtsbarkeit. Arvutivõrgus:

http://www.justiz.nrw.de/Gerichte_Behoerden/fachgerichte/Verwaltungsgericht/aufbau/index.php#2

kaasistujaga, kui seda pole tehtud ülesandeks üksikkohtunikule. Väljaspool suulist menetlust tehtavates otsustes ja kohtumäärustes kaasistujad ei osale.

Halduskohtute otsuste vastu esitatud õiguskaitsevahenditega tegeleb teise instantsina ülemhalduskohus, mida mõnedes lõunapoolsetes liidumaades nimetatakse liidumaa kõrgeimaks halduskohtuks. Need kohtud tegelevad mitte ainult õiguskaitsega, vaid esimese instantsina ka normikontrolliga, nt ehitusplaanide kehtivuse vaidlustega ning registreeritud menetlustega, nt vaidlustega tehniliste suurehitiste üle nagu tsiviillennujaamade laiendamine. Saksamaa kõrgeim halduskohus on kolmanda instantsina tegutsev Liidu Halduskohus, mis teatud seadusega sätestatud juhtudel otsustab ka esimese instantsina, näiteks Liidu ja liidumaade vaheliste vaidluste vahel, liidumaade vaheliste vaidluste vahel, hagide üle liiduõiguse territooriumil/valdkonnas, kindlustusjärelevalveõiguses ja ka menetlustes, mis liiklusteede väljaehitamise uutes liidumaades üliolulised on.³⁰

1.2.2.2 Maksukohtud ja nende pädevus

Maksukohus (*Finanzgericht*) on erinevalt teistest erikohtutest kaheastmeline. Maksukohtud otsustavad esmajärjekorras avalik-õiguslikke vaidlusi seoses maksudega, mis põhinevad liidumaade seadustel ja mida haldavad liidu või liidumaa maksuametid. Siin on peamiselt tegemist maksumaksjate nõuetega, mille puhul isikud leiavad, et mingit maksu või lõivu on neilt ebaõiglaselt sisse nõutud.

Peamiselt käsitletakse maksukohtus järgmisi küsimusi:

- üksikisiku tulumaks,
- ettevõtte tulumaks,
- käibemaks,
- kaubandusmaksude suurused,
- maksustamise aluste erakorraline või üldine määratlemine,
- pärimismaks,
- kinkemaks,
- maaostumaks,
- tarbimismaksud nagu kütuseaktsiis, alkoholiaktsiis, tubakaaktsiis jne,
- tollilõivud.

Samuti kuulvad maksuasjade alla:

³⁰ Viide 26

- kõrvalmaksud,
- lapsetoetus,
- maksuvastutus (nt ettevõtte juhi vastutus).

Vastupidiselt levinud arvamusele ei otsusta maksukohtud maksuritegude kriminaalkaristuste ja trahvide üle. Need menetlused on kriminaalkohtute pädevuses. Maksukohtute seadus loetleb maksukohtute arvukad muud ülesanded, näiteks otsuste tegemine avalik-õiguslikes vaidlustes haldusaktide täitmise üle, mida maksueeskirjade kohaselt peab täitma, samuti maksunõustamise seaduse kohastes ametivaidlustes.³¹

1.2.2.3 Sotsiaalkohtud ja nende pädevus

Sotsiaalkohtusüsteem on samuti iseseisev kohtusüsteem. Selle süsteemi kohtud kontrollivad enamikus sotsiaalasutustes tehtud otsuste õiguspärasust, kaitstes sellega peamiselt kodanike sotsiaalseid õigusi.

Sotsiaalkohtusüsteem on samasuguse struktuuriga nagu teised kohtusüsteemid: tsiviil- ja kriminaalkohtud, töökohtud, maksukohtud ja halduskohtud. Sotsiaalkohtuseaduse (SGG) kohaselt on sotsiaalkohtutel ainupädevus paljude sotsiaalõiguse valdkondade vaidlustes.³²

Sotsiaalkohtud (*Sozialgericht*) on üldjuhul pädevad seaduslike sotsiaalteenustega seotud õigusvaidlustes.

Sii kuuluvad eelkõige sotsiaalkindlustuse tegevused, näiteks:

- haiguskindlustus,
- hoolduskindlustus,
- pensionikindlustus,
- õnnetuskindlustus.

Sotsiaalkohtud teevad otsuseid veel järgmistes olulistest valdkondades:

³¹ Aufgaben der Finanzgerichtsbarkeit. Arvutivõrgus:

http://www.justiz.nrw.de/Gerichte_Behoerden/fachgerichte/Finanzgericht/grundsaeetze/aufgaben_1/index.php

³² Aufgaben der Sozialgerichtsbarkeit. Arvutivõrgus:

http://www.jm.nrw.de/Gerichte_Behoerden/fachgerichte/Sozialgericht/Grundsaeetze/sozialgerichtsbarkeit_1/index.php

- töötuskindlustus ja töötuaabiraha,
- raske puudega inimeste õigus,
- sotsiaalhüvitiste õigus (nt sõjaohvrite hoolekanne, ohvrihüvitused jne),
- sotsiaalabi,
- lepinguline arstiõigus.

Lisaks tegelevad sotsiaalkohtud mõnede harvemini esinevate sotsiaalõiguslike vaidlustega. Sii hulka kuuluvad vaidlused maaomanike vanaduskindlustuse seaduse, riikliku lastekasvatustoetuse seaduse ja asüülitaotlejate sotsiaalhoolekande seaduse alusel. Samas on sotsiaalõiguse küsimusi, mis jäävad halduskohtute pädevusse ning mida sotsiaalkohtud seetõttu ei lahenda. See puudutab eelkõige sõjaohvrite hoolekannet.³³

Sotsiaalkohtud jagunevad erikolleegeiumideks, mis koosnevad ühest elukutselisest kohtunikust ja kahest kohtukaasistujast. Kohtukaasistujad valitakse teemast sõltuvalt erinevatest organisatsioonidest ning nendeks võivad muuhulgas olla arstid, sotsiaaltöötajad, tööandjad, töövõtjad ja kindlustusametnikud.³⁴

1.2.2.4 Töökohtud ja nende pädevus

Töökohtusüsteemis esineb kolm kohtuastet. Töökohus (*das Arbeitsgericht*) on esimese astme kohus.

Töökohtutel on ainupädevus järgmistes asjades:

1. tsiviilvaidlused kollektiivlepingu osapoolte vahel või nende ja kolmandate isikute vahel seoses kollektiivlepingutega või seoses kollektiivlepingute olemasolu või puudumisega;
2. tsiviilvaidlused kollektiivlepingu sõlmimiseks võimeliste isikute vahel või nende ja kolmandate isikute vahel seoses lubamatute tegudega, kui tegemist on töövaidluste eesmärgil rakendatud meetmetega või ühinemisvabaduse küsimustega, kaasa arvatud sellega seotud ühendustes tegutsemise õigus;
3. tsiviilvaidlused töövõtjate ja tööandjate vahel seoses

³³ Viide 32

³⁴ N. Foster, viide 17, lk 46

- a) töösuhtega;
- b) töösuhte olemasolu või puudumisega;
- c) töösuhte sõlmimise läbirääkimistega ja nende mõjudega;
- d) lubamatute tegudega, kui need on seotud töösuhtega;
- e) töödokumentidega;

4. tsiviilvaidlused, kus üheks osapooleks on töövõtjad või nende ellujäänud ülalpeetavad ning teiseks osapooleks on

- a) tööandjad seoses nõuetega, mis on töösuhtega õiguslikus või vahetus majanduslikus seoses;
- b) kollektiivlepingu osapoolte ühisorganisatsioonid või eraõiguse sotsiaalorganisatsioonid seoses nõuetega, mis tulenevad töösuhtest või on töösuhtega õiguslikus või vahetus majanduslikus seoses, kui kõnealune vaidlus ei kuulu mingi muu kohtu ainupädevusse

5. tsiviilvaidlused töövõtjate või nende ellujäänud ülalpeetavate ning maksejõuetuskindlustuse andja vahel seoses maksejõuetuskindlustuse nõuetega tööpensioni parendamise seaduse osa 1 jao 4 mõistes;

6. tsiviilvaidlused tööandjate ning punkti 4 alapunktis b ja punktis 4 sätestatud organisatsioonide vahel, samuti selliste organisatsioonide endi vahel, kui kõnealune vaidlus ei kuulu mingi muu kohtu ainupädevusse;

7. tsiviilvaidlused arenguabi töötajate ja arenguabi korraldajate vahel vastavalt arenguabi seadusele;

8. tsiviilvaidlused vabatahtliku sotsiaal- või ökoloogilise töö aasta korraldajate või tööde teostamise kohtade ja vabatahtlike vahel vastavalt noorte vabatahtliku töö seadusele;

8a. tsiviilvaidlused ühelt poolt liidu või vabatahtliku liiduteenistuse tööde teostamise kohtade või nende tööde korraldajate ja teiselt poolt vabatahtlike vahel vastavalt vabatahtliku liiduteenistuse seadusele;

9. tsiviilvaidlused töövõtjate vahel seoses koostöö ja lubamatute tegudega, kui need on seotud töösuhtega;

10. tsiviilvaidlused puuetega inimeste töökohtades puuetega inimeste ja nende töökohtade korraldajate vahel seoses sotsiaalseadustiku üheksanda kõite §-ga 138 reguleeritud töövõtutaoliste õigussuhetega.

Töökohtute pädevusse kuuluvad ka töövõtjate ja tööandjate vahelised tsiviilvaidlused:

- a) mille esemeks on ainult nõue maksta kindlaksmääratud või sätestatud tasu töövõtja leiutise või tehnilise parendusettepaneku eest töövõtjaleiutiste seaduse § 20 lõike 1 alusel;
- b) milles töösuhtest tuleneva autoriõigusevaidlusena on esemeks ainult nõue maksta kokkulepitud tasu.

Töökohtule võib esitada ka eelnevalt nimetamata õigusvaidlusi, milles nõue on eelnevas sätestatud õiguslikul või vahetul majanduslikul viisil seotud töökohtust sõltuva või samaaegselt sõltuvaks muutuva tsiviilvaidlusega, eeldusel et selle nõude jõustamine ei ole mingi muu kohtu ainupädevuses. Kokkuleppe alusel võib töökohtule esitada ka tsiviilvaidlusi eraõiguslike juriidiliste isikute ja selliste isikute vahel, kes seaduse alusel üksinda või selle juriidilise isiku juhtorgani liikmena seda juriidilist isikut esindavad.³⁵ Töökohtud koosnevad ühest elukutselisest ja kahest kohtukaasistujast, kes on valitud tööandjate ja töövõtjate organisatsioonidest.³⁶

³⁵ Arbeitsgerichtsgesetz (ArbGG) § 2

³⁶ N. Foster, viide 17, lk 45

II ptk EESTI JA SAKSA KOHTUSÜSTEEMI KUJUNEMINE

2.1. Eesti kohtusüsteemi kujunemine

23.10.1992 võeti taasiseseisvunud Eestis vastu kohtute seadus, milles sätestati ka hetkel kehtiv kolmeastmeline kohtusüsteem. Pärast Eesti iseseisvumist ja rahvusvahelist tunnustamist oli tekkinud probleem, kuidas lahendada põhiseadusliku kohtuvõimu staatus Eestis ja millisena ta tuleb taastada. Tekkis küsimus, kas Eesti Vabariigi kohtusüsteem peab kopeerima 1940.a lammutatud kohtusüsteemi. Enne NSV Liidu kohtusüsteemi rakendamist Eestis ja EV põhiseadusliku kohtusüsteemi lammutamist oli Eestis kolmeastmeline kohtusüsteem. Eesti NSV kohtusüsteem oli üles ehitatud kaheastmelisena.³⁷ Seega tähtsamaid momente kohtureformis oli kohtusüsteemi muutmine kaheastmelisest kolmeastmeliseks. Apellatsiooninstituuudi sissetoomisega demokratiseerisime õigusmõistmist tunduvalt.³⁸ Üleminek kolmeastmelisele kohtusüsteemile oli tegelikult põhiseadusliku EV kohtuvõimu taastamine. Säilitada tuleb see, mida saab edaspidi kasutada. Säilitamist väärt oli kõigepealt meie esimese astme kohus – rahvakohus või uue nimetusega maa- ja linnakohus. See eeldus võimaldas nendele kohtutele panna kõigi kohtuasjade arutamise esimeses astmes.³⁹

J. Odar leidis, et linna- ja maakohus peab saama nähtavasti esimese astme kohtuks nii tsiviil-, kriminaal- kui ka haldusasjades. Tegelikult tähendab see, et needki kriminaalasjad, mis seaduse kohaselt on seni olnud Ülemkohtu menetluses esimeses astmes, tuleb anda lahendada linna- ja maakohtutele.⁴⁰ Samale asjaolule on viidanud ka J. Raidla oma artiklis, asudes seisukohale, et tähtis on ka asjaolu, et nähakse ette kõigi kohtu pädevusse kuuluvate vaidluste läbivaatamine esimese instantsi kohtus, s.t. maa- ja linnakohtus. Ei saa kuidagi pidada põhjendatuks, et osadele õiguslikele vaidlustele antaks suurem kaal ning need lahendataks teise või kolmanda astme kohtus.⁴¹

Vastavalt 23.10.1991 vastu võetud kohtute seadusele taastati Eestis okupatsioonivõimude poolt 1940. aastal likvideeritud halduskohus (administratiivkohus). Teatavasti ei tunnistanud sotsialistlik õigussüsteem pikka aega nimetatud liiki kohut. Seda põhjendati ideoloogilis-õiguslike argumentidega. Tegelik põhjus oli selles, et taheti garanteerida piiramatu

³⁷ **J. Odar** Kolmeastmelise kohtusüsteemi kujundamine ja kohtusüsteemi lülid. Eesti jurist 1991/5 lk 329

³⁸ **J. Raidla** Õiguspoliitika: probleemid ja perspektiivid. Eesti jurist 1991/2 lk 87

³⁹ J. Odar, viide 37 lk 329-330

⁴⁰ J. Odar, viide 37 lk 330

⁴¹ J. Raidla, viide 38 lk 88

täitevõimu funktsioneerimine, mis on iseloomulik kõikidele totalitaarsetele režiimidele.⁴² Kalle Meruski hinnangul funktsioneeris Eesti Vabariigis üsna täiuslik halduskohtusüsteem.⁴³ Kalle Meruski järelendus 1992 aastal valitsenud olukorrast oli järgmine: kui tahame rajada Eestis õigusriigi, siis tuleb realiseerida doktriin, mille järgi kõik haldustoimingud peavad olema allutatud haldusjurisdiktsiooni kontrollile. Taastada tuleks halduskohtusüsteem ja seda järgmistel kaalutlustel. Halduse totaalne allutamine kohtulikule kontrollile suurendab tunduvalt kohtutes arutusele tulevate haldusasjade arvu, mis võib tsiviilkohtu üle koormata. Peale selle esitab haldusjurisdiktsioon erilisi kvalifikatsiooninõudeid kohtunikele (põhjalik halduse tundmine). Vähem tähtis ei ole ka asjaolu, et haldusvaidlustel ja tsiviilvaidlustel on oma spetsiifika, mis tuleneb vastavate õigussuhete olemusest ning eeldab erisusi ja protsessuaalses küljes.⁴⁴ Kindlasti tuleks silmas pidada ka õiguslikke traditsioone. Kuni 1940.a oli haldusjurisdiktsioon Eestis selle aja kohta väga kõrgel tasemel. Meie õigussüsteem kuulus kontinentaal-Euroopa õigussüsteemi, millele on iseloomulik halduskohtu olemasolu.⁴⁵

2.2. Saksa kohtusüsteemi kujunemine

Saksamaa kohtustruktuur on keerukas. Seda peamiselt kahe põhimõtte tõttu kohtusüsteemiga ümberkäimisel. Need on spetsialiseerumine ja detsentraliseerimine, mis on tekkinud Saksamaa föderaalse olemuse tõttu ning Saksamaa seaduste ajaloolise arengu ja kodifitseerimise tõttu. Võib väita, et praegune süsteem kujutab endast kompromissi õigusküsimustes ja kohtuasjades liidumaade sõltumatuse säilitamise ning õigusliku ühtsuse soovi vahel. Ida- ja Lääne-Saksamaa ühendamise tähendas endise Ida-Saksamaa kohtusüsteemi märkimisväärset ümberstruktureerimist Saksa kohtusüsteemi üldstruktuuri tarvitusele võtmiseks uutes liidumaades. Ühendamise leping nõudis olemasolevate kohtute liitmist föderaalse mudeliga.⁴⁶

Tingituna kohtute jaotusest liidu ja liidumaade vahel, jaotumisest viide erinevasse kohtualluvuse hierarhiasse ning liidumaade ja liidu konstitutsioonikohtuteks, on üle kogu Saksamaa palju kohtuid.⁴⁷ Halduskohtud asutati kõigepealt järk-järgult mõnes suuremas liiduriigis üheksateistkümnenda sajandi lõpul koos teiste õigusemõistmisele sunnitud

⁴² **K.Merusk** Halduskohus ja kohtulik halduskontroll eestis. Eesti jurist 1992 /2 lk 138

⁴³ K. Merusk, viide 43 lk 141

⁴⁴ K. Merusk, viide 43 lk 143

⁴⁵ K. Merusk, viide 43 lk 144

⁴⁶ N. Foster, viide 17, lk 38-39

⁴⁷ N. Foster, viide 17, lk 39

reformidega. Nende täielik kasutuselevõtt kogu Saksamaal ja märksa laiemal teemal saavutati alles põhiseaduse (Grundesgesetz) jõustumisega 1949. aastal.⁴⁸

Kuigi tööõigus on osa tsiviilõigusest, loodi 1926. aastal ametiühingute survele erikohtud tegelemaks töösuhetest tulenevate vaidlustega, mis on seotud kollektiivläbirääkimistega, töötasuga, töötingimustega, töölt vabastamisega ja töötajate osalemisega.⁴⁹ Saksa keisririik seadis töökohtud sisse ainult majandusliku rahu alalhoidmiseks. Kuna Saksamaal, kui tööstusriigis, peaaesjalikult majanduslikku rahu võisid rikkuda ainult tööstuses ja kaubanduses tekkivad konfliktid tööandjate ja tööliste vahel, siis asutati ka nende alade tarvis oma kohtud.⁵⁰

Saksamaa töökohtusüsteem ulatub tagasi Rheini tehasekohtute aega. Need pärinesid Prantsuse okupatsiooni aegadest ning nende aluseks olid Napoleoni poolt Lyonis loodud *Conseils de Prud'hommes*. Preislased võtsid need Rheini provintsis kuninglike ametikohtutena üle. Ametikohtud olid küll erikohtud, kuid siiski tavalise kohtusüsteemiga seotud, kuna apellatsioonid esitati tavakohtutele. Ametikohtute kõrval eksisteerisid alates 1904. aastast veel kaubanduskohtud.

Ühtne kolmeastmeline töökohtusüsteem loodi esmakordselt 1927. aasta 1. juulil 1926. aasta töökohtute seadusega. Seejuures loodi töökohtud iseseisvate riiklike kohtutena. Selles süsteemis esitati liidumaade töökohtute apellatsioonid liidumaa kohtutele ja riigi töökohtu otsuste ülevaatamisega tegeles riigi ülemkohus. Töökohtute ja liidumaade töökohtute kohtukodades osalesid – nagu tänagi – üks eesistuja ning üks tööandja esindaja ja üks töövõtja esindaja. Sellega seoses pidid eesistujad juba esimeses kohtuinstantsis „õigusteadust õppinud kohtunikud“ olema. 1926. aasta töökohtute seadusega loodud töökohtud said vaid mõned aastad demokraatlikes tingimustes õigust mõista. Kolmandas Reichis jäid nad küll institutsioonina alles, kuid natsionaalsotsialistlik võim korraldas neis ulatusliku personalivahetuse. Juudid ja poliitiliselt ebamugavad kohtunikud eemaldati töökohtutest ning mitte-aria päritolu töötajad saadeti pensionile. 1933. aasta 18. mai seadusega loodi lõpuks alus ka ametiühingute ja tööandjate ühenduste poolt valitud kaaskohtunike eemaldamiseks. Samuti kaotati töökohtute pädevus lahendada kollektiivlepingutega seotud vaidlusi. Pärast kapitulatsiooni lammutati kogu kohtusüsteem, seega ka töökohtusüsteem. Edaspidi menetlesid töövaidlusi tavakohtud.

⁴⁸ N. Foster, viide 17, lk 44

⁴⁹ N. Foster, viide 17, lk 45

⁵⁰ **Johannes Sonin** Töökohtutest Saksamaal. lk 100. Töö ja tervis nr 7 1926

1946. Aasta järgset uut korraldust reguleeris 1946. aasta 30. märtsi töökohtute seadus – Kontrollinõukogu seadus nr 21. Seejuures taastati olulises osas ka töökohtute seaduse algne sisu aastast 1926, kuid erinevusena olid nüüd lisaks töökohtutele ka liidumaade töökohtud iseseisvad ning polnud enam liidumaa üldkohtutega seotud. Töökohtute järelevalve funktsioon pandi mitte enam kohtusüsteemile, vaid liidumaade tööametitele. 1949. aasta 24. mail jõustunud põhiseadusega Saksamaa Liitvabariiki luues tehti konstitutsiooniline otsus ka iseseisva töökohtusüsteemi loomiseks. Põhiseaduse artikli 96 lõikega 1, mis oma põhiosas vastab tänapäevase põhiseaduse artikli 95 lõikele 1, tagati esmakordselt põhiseadusliku garantiiga tavakohtutest sõltumatu kolmeastmeline töökohtusüsteem. 1953. aasta töökohtute seaduse jõustumisega tühistati lõpuks Kontrollinõukogu seadus nr 21 ning kehtestati toimiv tavakohtu- ja töökohtusüsteemi organisatsiooniline eraldatus.⁵¹

Sotsiaalkohtusüsteem on kohtusüsteemina noor, olles eksisteerinud alates 1954. aasta 1. jaanuarist. Varem otsustasid kindlustatute hüvitusnõuete küsimusi kindlustusvaldkonna asutused. Enamasti olid nendeks olid kindlustusametid, ülemkindlustusametid (mõnedes liidumaades ka liidumaa kindlustusametid) ja kuni 1945. aastani ka riigi kindlustusamet. Pärast Teist Maailmasõda jätkasid kindlustus- ja ülemkindlustusametid esialgu oma endiste ülesannete täitmist. Samas otsustasid need ametid mitte ainult õigusvaidlusi, vaid täitsid ka sotsiaalvaldkonna haldusülesandeid. Teisest küljest sätestab 1949. aastal jõustunud põhiseaduse artikkel 20 riigivõimu jaotamise kolmeks haruks: seadusandlik, täidesaatev ja kohtuvõim. Sotsiaalvaldkonna asutused kuuluvad täidesaatvasse harusse, kuna täidavad seadusi, mida seadusandja on sotsiaalvallas vastu võtnud. Seetõttu eraldati kohtupädevus sotsiaalametitest ja anti sotsiaalkohtutele. Sellest ajast arvates on sotsiaalkohtud olnud haldusasutustest lahutatud, sõltumatud kohtud. Aastast 1954 kontrollivad nad eraldiseisva kohtusüsteemina sotsiaalkindlustusasutustes tehtud otsuste õiguspärasust.⁵²

Iseseisev Saksa maksukohtusüsteem loodi alles 1918. aastal, kui asutati Münchenis asuv riigi maksukohus. Senini oli maksunduse haldusaktidega seotud õiguskaitse halduskohtute pädevuses olnud. Enne halduskohtu poole pöördumist pidi maksukohuslase vastuväite üle otsustama haldusasutus koos komiteega. 1919. aastal loodi õiguslikud eeldused esimese instantsi maksukohtute asutamiseks, kuid tegelikku tööd alustasid maksukohtud alles aastatel 1921 ja 1922.

⁵¹ Geschichte der Arbeitsgerichtsbarkeit. Arvutivõrgus:

http://www.justiz.nrw.de/Gerichte_Behoerden/fachgerichte/Arbeitsgericht/grundsaeetze/geschichte_ag/index.php

⁵² Die Geschichte der Sozialgerichtsbarkeit. Arvutivõrgus:

http://www.justiz.nrw.de/Gerichte_Behoerden/fachgerichte/Sozialgericht/Grundsaeetze/geschichte_5/index.php

Tol ajal ei olnud maksukohtud iseseisvad asutused, vaid töötasid liidumaa maksuametite (ülemmaksudireksioonide) alluvuses. Seega määras riigi rahandusminister maksukohtute kohtunikeks maksuametnikke, kes lisaks kohtunikutööle said jätkata ka haldusülesannete täitmist. Need ametnikud olid maksukohtute kohtunikena küll ameti poolest sõltumatud, kuid erinevalt „tavalistest“ kohtunikest ei olnud neil isiklikku sõltumatust. Neid võidi asendada või teisele ametikohale või teise ringkonda üle viia. Maksukohtute kohtukoosseisud koosnesid tol ajal kahest kohtunikust ja kolmest kaasistujast. Nii jäi see kuni aastani 1939.

Mõned päevad enne Teise Maailmasõja algust, 1939. aasta 28. augustil anti välja Füüreri käskkiri, millega jäeti Saksa riigi maksukohtud küll ametlikult alles, kuid kaotati maksuvaidlustuste ja -nõuete esitamine. Maksukohtute tegevus peatus. Maksuküsimustes otsustasid õiguskaitsevahendite üle edaspidi ülemmaksudirektorid, tehes seda maksukohtute direktorite juhitud Omandi- ja Liiklusmaksuasjade Apellatsiooni-osakondade kaudu. Ülemmaksudirektori otsuse peale sai esitada nn õiguskaebust riigi maksukohtule, kuid ainult juhul, kui seda juhtumi põhimõttelise tähenduse või eriliste asjaolude tõttu lubati. Sellekohaseid kriteeriume ei olnud kirjalikult paika pandud. Selle asemel esitas riigi rahandusminister ülemmaksudireksioonide direktoritele suulised erijuhised, mille kohaselt tuli õiguskaebuste riigi maksukohtuni jõudmist võimalikult palju piirata.

Pärast sõda tühistati füüreri käskkiri 1946. aasta 10. oktoobril Kontrollnõukogu seadusega nr 36 ning see võimaldas liidumaades uuesti maksukohtud asutada. 1950. aastal asutati Liidu Maksukohus. Maksukohtud kuulutati sõltumatuteks ja ainult seadusele alluvateks. Maksukohtute teenistusliku järelevalvega tegeles esialgu liidumaa rahandusminister. Hiljem määrati liidumaa maksukohtute teenistusjärelevalve teostajaks liidumaa justiitsminister. Sellega lahutati maksukohtud lõplikult liidumaa maksuametist. Sellest ajast peale on maksukohtud olnud sõltumatud asutused oma personali- ja kuluhaldusega ning sealsed kohtunikud määratakse liidumaa valitsuse poolt terveks eluajaks.⁵³

⁵³ Geschichte der Finanzgerichtsbarkeit. Arvutivõrgus:
http://www.justiz.nrw.de/Gerichte_Behoerden/fachgerichte/Finanzgericht/grundsaeetze/geschichte_2/index.php

III ptk EESTI JA SAKSA KOHTUSÜSTEEMIDE ANALÜÜS

3.1. Eesti ja Saksa esimese astme kohtute statistiline võrdlus

Selleks, et anda hinnang Saksa kohtusüsteemi lahenduste võimalikule kohaldamisele Eesti kohtusüsteemis, tuleb kõigepealt analüüsida Eesti ja Saksa I astme kohtute statistikat. Võrrelda tuleb nii kohtute, kohtunike kui ka menetlusasjade arvu. Sel viisil on võimalik luua ülevaade ja analüüs selle kohta, kas Saksamaal toimivad mingid kohtuinstantsid efektiivsemalt ja kas II astme kohtute teatud juhtudel esimese astme kohtutena kasutamine on õigustatud.

Harju maakohtus on 66 kohtuniku ametikohta:

- 1) Liivalaia kohtumaja – 24;
- 2) Kentmanni kohtumaja – 28;
- 3) Tartu mnt kohtumaja – 14.

Viru maakohtus on 30 kohtuniku ametikohta:

- 1) Jõhvi kohtumaja – 11;
- 2) Narva kohtumaja – 12;
- 3) Rakvere kohtumajas – 7.

Pärnu maakohtus on 22 kohtuniku ametikohta:

- 1) Pärnu kohtumaja – 10;
- 2) Haapsalu kohtumaja – 3;
- 3) Kuressaare kohtumaja – 3;
- 4) Rapla kohtumaja – 3;
- 5) Paide kohtumaja – 3.

Tartu maakohtus on 35 kohtuniku ametikohta:

- 1) Tartu kohtumaja – 16;
- 2) Jõgeva kohtumaja – 4;
- 3) Viljandi kohtumaja – 4;
- 4) Valga kohtumaja – 4;
- 5) Võru kohtumaja – 4;
- 6) Põlva kohtumaja – 3.

Tallinna halduskohtus on 18 kohtuniku ametikohta:

- 1) Tallinna kohtumaja – 16;
- 2) Pärnu kohtumaja – 2.

Tartu halduskohtus on 9 kohtuniku ametikohta:

- 1) Tartu kohtumaja – 6;
- 2) Jõhvi kohtumaja – 3.⁵⁴

Saksamaal on 16 liidumaad, kõikides liidumaades on esindatud nii üld- kui ka erikohtusüsteem. Kohtute jagunemine liidumaades on ära toodud järgnevas tabelis:

	Kohalik kohus	Liidumaa-kohus	Haldus-kohus	Finants-kohus	Töökohus	Sotsiaal-kohus
BW	108	17	4	1	9	8
BY	73	22	6	2	11	7
BE	11	1	1	1	1	1
BB	24	4	3	1	6	4
HB	3	1	1	1	1	1
HH	8	1	1	1	1	1
HE	41	9	5	1	7	7
MV	21	4	2	1	4	4
NI	80	11	7	1	15	8
NW	130	19	7	3	30	8
RP	46	8	4	1	5	4
SL	10	1	1	1	3	1
SN	25	5	3	1	5	3
ST	25	4	2	1	4	3
SH	22	4	1	1	5	4
TH	23	4	3	1	6	4
Kokku	650	115	51	18	113	68

Tabel 1. Liidumaa kohtud seisuga 1. märts 2013⁵⁵

Kui Eestis on maakohtud koondatud nelja suuremasse maakonna keskusesse, siis Saksamaal on lisaks igale liidumaaale veel liidumaa siseselt kohalike kohtute arv võrreldes Eestiga äärmiselt suur. Saksamaal on 650 kohalikku kohust, see on 162,5 korda rohkem kui Eestis maakohtuid. Ka Saksa halduskohtute arv võrreldes Eesti kahe halduskohtuga on kordades

⁵⁴ Maakohtud. Arvutivõrgus: <http://www.kohus.ee/2032>

⁵⁵ Gerichte des Bundes und der Länder am 1. März 2013 Arvutivõrgus kättesaadav:

http://www.bmj.de/SharedDocs/Downloads/DE/pdfs/Anzahl_der_Gerichte_des_Bundes_und_der_Laender.pdf?__blob=publicationFile

suurem. Kui Eestis on kaks halduskohut, siis Saksamaal on neid 52, mis on 26 korda rohkem kui Eestis. Lisaks sellele on Saksamaal veel mitmeid erikohtuid, nagu näiteks töökohtud, maksukohtud ja sotsiaalkohtud. Eestis vaidluse liigi alusel kohtuasju erikohtutesse ei jaotata, vaid nende lahendamise pädevus on ära jagatud maa- ja halduskohtute vahel.

Kuigi Saksa kohtute arv võib tunduda ebamõistlikult suur, on saksa elanike arv ligikaudu 82 miljonit ning tegelikult kohtute arv elanike kohta on Eestis isegi suurem kui Saksamaal. Kõigi kohtute (geograafiliste asukohtade) arv 100 000 elaniku kohta oli 2010. aastal Eestis 1,6, samas kui Saksamaal oli see arv 1,4.⁵⁶

Järgnevas tabelis on ära toodud Saksa kohtunike arv kohtute lõikes. Liidumaade kohtunike arv sisaldab nii kohaliku kohtu kui liidumaa kohtu kohtunikke. Eestis on maakohtutes kokku 153 kohtunikku. Halduskohtus kõigest 27.

Liidumaa kohtute I astme asju arutavate kohtunike arv eraldi ei olnud töö koostajale kättesaadav.

KOHTUNIKUD	KOKKU	Üld-kohtud	Haldus-kohtud	Maksu-kohtud	Töö-kohtud	Sotsiaal-kohtud
Liit	457,45	128,00	56,00	59,00	34,00	40,25
Liidumaad	19953,25	14801,35	1827,7	548,6	977	1798,6
KOKKU	20410,7	14929,35	1883,7	607,6	1011	1838,85

Tabel 2. Kohtunike arv Saksamaal seisuga 31. detsember 2010.⁵⁷

Eeltoodud tabelis on kohtunike arv toodud ümberarvestatuna täiskoormusega kohtadeks.

Kuigi kohtute arv 100 000 elaniku kohta oli Eestis suurem, on jällegi professionaalsete kohtunike koguarv 100 000 elaniku Saksamaal suurem kui Eestis. 100 000 elaniku kohta oli aastal 2010 professionaalsete kohtunike arv Eestis 16,7 ning Saksamaal 24,3.⁵⁸

Järgnev tabel on statistiline ülevaade maa- ja halduskohtusse saabunud asjadest aastatel 2008-2011:

⁵⁶ CEPEJ Euroopa kohtusüsteemid. 2012. aasta väljaanne (2010. aasta andmed): õigusemõistmise tõhusus ja kvaliteet. Ülevaade Lk 17, joonis 5.5

⁵⁷ Zahl der Richter, Staatsanwälte und Vertreter des öffentlichen Interesses in der Rechtspflege der Bundesrepublik Deutschland am 31. Dezember 2010. Bundesamt für Justiz. Referat III 3 - 110/6 - B7 268/2011. Stand 11. August 2011. Arvutivõrgus kättesaadav: https://www.bundesjustizamt.de/DE/SharedDocs/Publikationen/Justizstatistik/Gesamtstatistik.pdf?__blob=publicationFile&v=1

⁵⁸ CEPEJ Viide 56, lk 22, joonis 7,2

2008	2009	2010	2011
25522 tsiviilasja	29522 tsiviilasja	32720 tsiviilasja	29575 tsiviilasja
19984 kriminaalmenetlusasja	28426 kriminaalmenetlusasja	24450 kriminaalmenetlusasja	20908 kriminaalmenetlusasja
13566 väärteomenetluse asja	31166 väärteomenetluse asja	4875 väärteomenetluse asja	5106 väärteomenetluse asja
2736 haldusasja	3264 haldusasja	3556 haldusasja	3206 haldusasja

Tabel 3. Maa- ja halduskohtusse saabunud asjad aastatel 2008-2011⁵⁹

Tsiviilasjade nelja aasta keskmine oli 29334,75 asja aastas; kriminaalmenetluse asjade nelja aasta keskmine oli 23442 asja aastas; väärteomenetluse asjade 4 aasta keskmine oli 24861,25 asja aastas. Väärteomenetluse asjade tegelik keskmine on küll oluliselt väiksem, sest 2009 aasta esitatud asjad oli rekordilised. Haldusasjade nelja aasta keskmine oli 3190,5 asja aastas. Sellest tulenevalt võib öelda, et Eestis on kõige suurem osakaal ülekaalukalt tsiviilkohtuasjadel. Kuna tsiviilasju on arvuliselt palju ning need hõlmavad väga erinevaid valdkondi, siis võiks olla õigustatud osade spetsiifilisemaid teadmisi nõudvate tsiviilasjade lahendamise õigus anda näiteks erikohtutele.

Järgnev tabel on statistiline ülevaade maa- ja halduskohtus lahendatud asjadest aastatel 2008-2011:

2008	2009	2010	2011
24415 tsiviilasja	28419 tsiviilasja	31784 tsiviilasja	31349 tsiviilasja
11478 kriminaalmenetlusasja	23533 kriminaalmenetlusasja	27808 kriminaalmenetlusasja	21629 kriminaalmenetlusasja
10351 väärteomenetlusasja	23651 väärteomenetlusasja	11559 väärteomenetlusasja	5034 väärteomenetlusasja
2437 haldusasja	2723 haldusasja	3242 haldusasja	3163 haldusasja

Tabel 4. Maa- ja halduskohtus lahendatud asjad aastatel 2008-2011⁶⁰

⁵⁹ E. Kergandberg jt (toim.) Kohtute aastaraamat 2008. Tallinn 2009 lk 74, 75, 76, 78; E. Kergandberg jt (toim.) Kohtute aastaraamat 2009. Tallinn 2010 lk 80, 81, 82, 84; E. Kergandberg jt (toim.) Kohtute aastaraamat 2010. Tallinn 2011 lk 7, 8; Justiitsministeerium Õigusloome ja arenduse talitus. I ja II astme kohtute statistilised menetlusandmed 2011.a kokkuvõte, Tallinn 2011, kättesaadav:

<http://www.kohus.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=56683/Kohtute+menetlusstatistika%2C+2011.a+kokkuv%F5te.pdf>

Tsiviilasjade nelja aasta keskmine oli 28992 asja aastas. Keskmiseks lahendatud tsiviilasjadele kulunud ajaks oli maakohtus 191,75 päeva, mis on ca 6,4 kuud. Kriminaalmenetluse asjade nelja aasta keskmine oli 21112 asja aastas. Keskmiseks lahendatud kriminaalmenetlusasjadele kulunud ajaks oli üldmenetluses 428 päeva, mis on ca 14,3 kuud. Väärteomenetluse asjade nelja aasta keskmine oli 12649 asja aastas. Keskmiseks lahendatud väärteomenetlusasjadele kulunud ajaks oli 89,75 päeva, mis on ca 3 kuud. Haldusasjade nelja aasta keskmine oli 2891 asja aastas. Keskmiseks lahendatud haldusasjadele kulunud ajaks oli 128,5 päeva, mis on ca 4,3 kuud.⁶¹ Ühelt poolt näitavad eelpooltoodud andmed kohtusse jõudvate asjade keerukust, teisalt aga ka ressursi puudumist lahendamaks asju kiiremini.

Järgnev tabel on Saksamaa jaoskonnakohtu kriminaalmenetlusasjade statistiline ülevaade aastatel 2008-2011. Nii uute kui lahendatud asjade puhul on kohaliku kohtu asjadele liidetud ka liidumaa kohtute asjad, mida on arutatud esimeses astmes.

Kriminaalmenetlusasjad	2008	2009	2010	2011
Uued asjad	826559+13725	803465+14204	776447+14071	770532+14139
Lahendatud asjad	844424+14010	818593+13924	790085+13956	772867+13867

Tabel 5. Saksamaa jaoskonnakohtu kriminaalmenetlusasjade statistiline ülevaade aastatel 2008-2011⁶²

Uute asjade nelja aasta keskmine oli 808285,5 asja aastas. Lahendatud asjade nelja aasta keskmine oli 820431,5 asja aastas. Keskmine lahendatud asjadele kulunud aeg oli kohalikus kohtus 3,8 kuud ning liidumaa kohtus 6,4 kuud⁶³, mis näitab selgelt, et liidumaa kohtus esimeses astmes arutlusele olevad asjad on oluliselt keerulisemad kui jaoskonnakohtus olevad asjad ning seda võib pidada ka üheks põhjuseks, miks need on liidumaa kohtute pädevusse antud.

⁶⁰ E. Kergandberg jt (toim.) Kohtute aastaraamat 2008. Tallinn 2008 lk 77, 79; E. Kergandberg jt (toim.) Kohtute aastaraamat 2009. Tallinn 2009 lk 82, 83, 85; E. Kergandberg jt (toim.) Kohtute aastaraamat 2010. Tallinn 2010 lk 7, 8; E. Kergandberg jt (toim.) Kohtute aastaraamat 2011. Tallinn 2011 lk 8, 10, 12, 13

⁶¹ Justiitsministeerium Õigusloome ja arenduse talitlus. I ja II astme kohtute statistilised menetlusandmed 2011.a kokkuvõtte, Tallinn 2011 Arvutivõrgus:

<http://www.kohus.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=56683/Kohtute+menetlusstatistika%2C+2011.a+kokkuv%F5te.pdf>; Justiitsministeerium Õigusloome ja arenduse talitlus. I ja II astme kohtute statistilised menetlusandmed 2009.a kokkuvõtte, Tallinn 2009, kättesaadav:

<http://www.kohus.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=49783/I+ja+II+astme+kohtute+menetlusstatistika+2009.a.pdf> keskmine menetlusaeg arvatud 2008-2011 menetlusstatistika põhjal

⁶²Bundesamt für Justiz. Referat III 3 - 3004/2b. Geschäftsentwicklung der Straf- und Bußgeldverfahren in der Eingang- und Rechtsmittelinstanz

http://www.bmj.de/SharedDocs/Downloads/DE/pdfs/Geschaeftsentwicklung_der_Straf_und_Bu%C3%9Fgeldsachen_Amts_Land_und_Oberlandesgerichte_1991_2011_pdf.pdf?__blob=publicationFile

⁶³ Bundesamt für Justiz, viide 62

Järgnev tabel on Saksamaa jaoskonnakohtute poolt lahendatud tsiviilasjade statistiline ülevaade aastatel 2008-2011. Nii uute kui lahendatud asjade puhul on ka siin jaoskonnakohtu asjadele lisatud liidumaa kohtute asjad, mida on arutatud esimese astmena:

Tsiviilasjad	2008	2009	2010	2011
Uued asjad	1272658+366267	1243951+368692	1213093+372150	1199758+372605
Lahendatud asjad	1260064+363132	1250582+359525	1217563+369089	1209201+370603

Tabel 6. Saksamaa jaoskonnakohtute poolt lahendatud tsiviilasjade statistiline ülevaade aastatel 2008-2011⁶⁴

Uute asjade nelja aasta keskmine oli 1602293,5 asja aastas. Lahendatud asjadenelja aasta keskmine oli 1599939,7 asja aastas. Keskmine lahendatud asjadele kulunud aeg oli jaoskonnakohtus 4,6 kuud ning liidumaa kohtus 8,2 kuud⁶⁵, mis näitab jällegi, et liidumaa kohtus esimeses astmes arutlusele olevad asjad on oluliselt keerulisemad kui jaoskonnakohtus olevad asjad.

Järgnev tabel on Saksamaa jaoskonnakohtu väärteomenetlusasjade statistiline ülevaade aastatel 2008-2011:

Väärteomenetlus	2008	2009	2010	2011
Uued asjad	366736	376774	391460	383070
Lahendatud asjad	369809	366823	392042	387098

Tabel 7. Saksamaa jaoskonnakohtu väärteomenetlusasjade statistiline ülevaade aastatel 2008-2011⁶⁶

Uute asjade nelja aasta keskmine oli 379510 asja aastas. Lahendatud asjade nelja aasta keskmine oli see 378943 asja aastas. Keskmine lahendatud asjadele kulunud aeg oli 2,9 kuud.⁶⁷

Järgnev tabel on Saksamaa jaoskonnakohtu koosseisus oleva perekonnakohtu asjade statistiline ülevaade aastatel 2008-2011:

Perekonnakohus	2008	2009	2010	2011
Uued asjad	562448	374292	692298	668247

⁶⁴Bundesamt für Justiz. Referat III 3. Geschäftsentwicklung der Zivilsachen in der Eingangs- und Rechtsmittelinstanz. Arvutivõrgus:

https://www.bundesjustizamt.de/DE/SharedDocs/Publikationen/Justizstatistik/Geschaeftsentwicklung_Zivilsachen.pdf?__blob=publicationFile&v=1

⁶⁵Viide 64

⁶⁶Bundesamt für Justiz, viide 62

⁶⁷Bundesamt für Justiz, viide 62

Lahendatud asjad	557634	371240	648498	688993
------------------	--------	--------	--------	--------

Tabel 8. Saksamaa jaoskonnakohtu koosseisus oleva perekonnakohtu asjade statistiline ülevaade aastatel 2008-2011⁶⁸

Uute asjade nelja aasta keskmine oli 574321,25 asja aastas. Lahendatud asjade nelja aasta keskmine oli 566591,25 asja aastas. Keskmine lahendatud asjadele kulunud aeg oli 7 kuud, suurem osa lahendati siiski kuni kolme kuu jooksul.⁶⁹

Järgnev tabel on maksukohtu asjade statistiline ülevaade aastatel 2008-2011:

2008	2009	2010	2011
45294 uut asja	42852 uut asja	42776 uut asja	39949 uut asja
49262 lahendatud asja	46402 lahendatud asja	45566 lahendatud asja	43746 lahendatud asja

Tabel 9. Saksa maksukohtu asjade statistiline ülevaade aastatel 2008-2011⁷⁰

Uute asjade nelja aasta keskmine oli 42717,75 asja aastas. Lahendatud asjade nelja aasta keskmine oli 46244 asja aastas.

Keskmine lahendatud asjadele kulunud aeg oli 16,6 kuud, suurem osa lahendati siiski 6-12 kuu jooksul.⁷¹ Keskmine lahendamiseks kulunud aeg näitab maksuasjade keerukust.

Järgnev tabel on sotsiaalkohtu asjade statistiline ülevaade aastatel 2008-2011:

2008	2009	2010	2011
369300 uut asja	387791 uut asja	422214 uut asja	413821 uut asja
338048 lahendatud asja	361903 lahendatud asja	394013 lahendatud asja	413118 lahendatud asja

Tabel 10. Saksa sotsiaalkohtu asjade statistiline ülevaade aastatel 2008-2011⁷²

⁶⁸ Statistisches Bundesamt. Rechtspflege Familiengerichte. Geschäftsentwicklung der Familiensachen vor dem Amtsgericht. Arvutivõrgus:

https://www.destatis.de/DE/Publikationen/Thematisch/Rechtspflege/GerichtePersonal/Familiengerichte2100220117004.pdf?__blob=publicationFile

⁶⁹ Viide 68

⁷⁰ Statistisches Bundesamt. Rechtspflege Finanzgerichte. Geschäftsentwicklung beim Finanzgericht. Wiesbaden 2013 Arvutivõrgus:

https://www.destatis.de/DE/Publikationen/Thematisch/Rechtspflege/GerichtePersonal/Finanzgerichte2100250127004.pdf?__blob=publicationFile

⁷¹ Viide 70

⁷² Statistisches Bundesamt. Rechtspflege Sozialgericht. Geschäftsentwicklung beim Sozialgericht. Wiesbaden 2013 Arvutivõrgus:

Uute asjade nelja aasta keskmine oli 398281,5 asja aastas. Lahendatud asjade nelja aasta keskmine oli 376770,5 asja aastas. Keskmine lahendatud asjadele kulunud aeg oli 14 kuud, suurem osa lahendati siiski 6-12 kuu jooksul.⁷³ Sotsiaalkohtu puhul näitab keskmine lahendamiseks kulunud aeg samuti sotsiaalasjade keerukust.

Järgnev tabel on töökohtu asjade statistiline ülevaade aastatel 2008-2011:

Töökohus	2008	2009	2010	2011
Uued asjad	454892	494512	409649	404434
Lahendatud asjad	448455	478640	439847	406073

Tabel 11. Saksa töökohtu asjade statistiline ülevaade aastatel 2008-2011⁷⁴

Uute asjade nelja aasta keskmine oli 440871,75 asja aastas. Lahendatud asjade 4 aasta keskmine oli 443253,75 asja aastas. Keskmine lahendatud asjadele kulunud aeg oli 3,1 kuud⁷⁵, mis iseenesest näitab võrreldes teiste erikohtute asjade lahendamiseks kulunud ajaga, et töökohtus arutlusel olevad asjad ei ole niivõrd keerukad.

3.2 Eesti kohtusüsteemi arendamise võimalused Saksamaa lahendustest lähtudes

3.2.1 Erikohtute rakendamise võimalikkus Eesti kohtusüsteemi I astmes

Eesti Vabariigi kohtud ja kohtuastmed sätestab põhiseaduse § 148. Nimetatud sätest tulenevalt on Eesti kohtusüsteem kolmeastmeline. Kuigi põhiseadus annab võimaluse luua erikohtuid mõne kitsama valdkonna asjade lahendamiseks tsiviil-, kriminaal- või haldusõiguse raames (nt töövaidluste või maksuvaidluste lahendamiseks), ei ole põhiseaduse § 148 sätestatud kohtute kõrvale muid kohtuid loodud.

https://www.destatis.de/DE/Publikationen/Thematisch/Rechtspflege/GerichtePersonal/Sozialgerichte2100270117004.pdf?_blob=publicationFile

⁷³ Viide 72

⁷⁴ Statistisches Bundesamt. Rechtspflege Arbeitsgerichte. Geschäftsentwicklung beim Arbeitsgericht. Wiesbaden 2012. Arvutivõrgus:

https://www.destatis.de/DE/Publikationen/Thematisch/Rechtspflege/GerichtePersonal/Arbeitsgerichte2100280117004.pdf?_blob=publicationFile

⁷⁵ Viide 74

Vajadus erikohtute järele tuleneb põhiliselt kahest asjaolust:

1. vajadusest kohtunike spetsialiseerumise järele;
2. vajadusest erineva struktuuriga kohtukoosseisude järele erinevat liiki asjade läbivaatamisel.

Kohtunike spetsialiseerumise vajadus on olemas üldjuhul kõigis arenenud õigussüsteemiga riikides.⁷⁶ Uute õigusaktide pideva vastuvõtmise tõttu kas siis rahvusvahelisel, Euroopa või riigisisel tasandil ning muutuva kohtupraktika ja õigusõpetuse tõttu muutub õigusteadus järjest mahukamaks ja keerulisemaks. Kohtunikul on raske tunda põhjalikult kõiki neid valdkondi, kuid samas ühiskond ja vaidluspoolad nõuavad kohtutelt üha enam professionaalsust ja tõhusust. Kohtunike spetsialiseerumisega saab tagada, et neil on vajalikud teadmised ja kogemused oma töövaldkonnas.⁷⁷

Kohtunike spetsialiseerumine toimub mitmel erineval viisil:

1. mitteformaalne spetsialiseerumine üldkompetentsiga kohtusiseselt;
2. formaalne spetsialiseerumine üldkompetentsiga kohtusiseselt;
3. spetsialiseeritud kohtute moodustamine, milledes tegutsevad kohtunikena osa üldkompetentsiga kohtute kohtunikest;
4. spetsialiseeritud kohtute moodustamine, millel on oma, üldkohtute kohtunikkonnast eraldiseisev kohtunikkond.⁷⁸

Mitteformaalne spetsialiseerumine üldkompetentsiga kohtusiseselt on Eesti ja Saksamaa esimese astme kohtute põhjal Eestis maakohtus, kus osa kohtunikke on kohtusise tööjaotuse kaudu spetsialiseerunud tsiviilasjadele ning osa kohtunikke kriminaal- ja väärteoasjade lahendamisele. Selline jagunemine kehtib siiski vaid suuremate kohtumajade puhul, kus lahendamiseks esitatud asjade arv on suurem. Väikeste kohtumajade puhul sellist eristumist üldjuhul ei toimu. Formaalne spetsialiseerumine üldkompetentsiga kohtu siseselt on Saksa üldkohtu puhul näiteks perekonakohtus, kuhu on määratud vastavad perekonakohtunikud. Spetsialiseeritud kohtute näiteks on kõik erikohtud - Eestis halduskohus, Saksamaal haldus-, maksu-, sotsiaal- ning töökohus.

⁷⁶ Jaan Ginter Erikohtute võimalik koht Eesti Vabariigi õigussüsteemis Juridica 1995 nr 1 lk 12

⁷⁷ CCJE (2012) 4 Euroopa kohtunike konsultatiivnõukogu arvamus nr 15 (2012) kohtunike spetsialiseerumise kohta lk 3 Pariis, 13.nov.2012

⁷⁸ Jaan Ginter, viide 76

Nii vajadust kohtunike spetsialiseerumise järele kui ka tarvidust spetsiifiliste kohtukoosseisude järele on võimalik rahuldada erinevate moodustega, näiteks:

1. spetsiifilise struktuuriga kohtukoosseisud üldkompetentsiga kohtu siseselt;
2. spetsiifilise struktuuriga erikohtud.

Valik erinevate kohtunike spetsialiseerumise ning spetsiifiliste kohtukoosseisude moodustamise viiside vahel toimub lähtudes vastava riigi ajaloolistest traditsioonidest ja erinevat liiki kohtuasjade arvukusest.⁷⁹

Mis puudutab ajaloolisi traditsioone, siis Eestis on erikohtud halduskohtute, varasemalt administratsioonikohtute näol varem olemas olnud. Eesti Vabariigis tegutsesid ka sõjaväelaste poolt toime pandud kuritegusid arutavad erikohtud juba alates Vabadussõjast, 1918. aasta detsembrist. Enne Teise maailmasõja algust oli selliseid asju arutavateks kohtuteks diviisikohtud ja Sõjaväe Kõrgem Kohus. Seega võime väita, et Eesti Vabariigis on vähemalt mõningane erikohtute tegutsemise traditsioon olemas.⁸⁰

Kohtunike spetsialiseerumine ei ole otstarbekas, kui eeldatav töökoormus vastavas valdkonnas on liiga väike.

Kui Saksamaal esitati sotsiaalkohtusse keskmiselt 398281,5 asja aastas, siis Eestis on halduskohtuse saabunud sotsiaalõiguse asju keskmiselt 211,75.⁸¹ Kui halduskohtusse esitati aastas keskmiselt 3190,5 asja aastas, siis see on suhteliselt väike protsent haldusasjade koguarvust. Ka kohtunikud ise ei ole sotsiaalõiguse valdkonda hinnanud kui keerukat ja ajamahukat.⁸² Eeltoodud andmetele tuginedes ei oleks mõistlik Eesti kohtusüsteemi arendamisel kaaluda kohtute spetsialiseerumisele sotsiaalõiguse valdkonnas.

Kui Saksamaal esitati maksukohtusse keskmiselt 42717,75 asja, siis Eestis on halduskohtusse saabunud maksuõiguse ja maksuotsuse asju keskmiselt 183. Kui halduskohtusse esitati aastas keskmiselt 3190,5 asja aastas, siis on see väga väike protsent esitatud asjade koguarvust ning samuti nagu sotsiaalkohtu puhul, ei ole nende arvude puhul mõistlik kaaluda kohtute spetsialiseerumisele maksuõiguse valdkonnas. Samas on halduskohtunikud ise hinnanud

⁷⁹ Jaan Ginter, viide 76, lk 12-13

⁸⁰ Jaan Ginter, viide 76 lk 12-13

⁸¹ Viide 61, arvatud aastate 2008-2011 keskmine

⁸² E. Kergandberg jt (toim.) Kohtute aastaraamat 2011. Tallinn 2012

maksuotsuste asju (keskmine menetlusaeg 263 päeva) üheks kõige ajamahukamaks ja keerukamaks⁸³, mis võiks olla argumendiks, et kaaluda kohtunike spetsialiseerumist maksuõiguse valdkonnale. Kuna maksuotsuse asju on siiski liiga vähe, ei oleks ainult maksuõigusele spetsialiseerunud kohtunikel piisavalt koormust.

Kui Saksamaal esitati töökohtusse keskmiselt 440871,75 asja aastas, siis Eestis on maakohtusse saabunud tööõiguse asju keskmiselt 632,25. Kui maakohtusse esitati tsiviilasju keskmiselt 29334,75, siis see on jällegi väga väike protsent lahendamisele saabunud asjade koguarvust. Samas on tööõiguse asju kohtunikud ise hinnanud üheks kõige ajamahukamaks ning keerulisemaks valdkonnaks. See puudutab nii tööõigust, kus keskmiseks menetlusajaks oli 276 päeva ehk ca 9,2 kuud, kui ka töövõtulepinguid, kus keskmiseks menetlusajaks oli 268 päeva ehk ca 8,9 kuud.⁸⁴ Tsiviilasjade keskmist, mis on ca 6,4 kuud, ületab tööõiguse keskmine menetlusaeg ligi 3 kuud.

Töökohtute loomise vajaduse küsimus tõstatati ka esimese Eesti Vabariigi ajal. Nimelt Tööliskoja poolt algatatud töökohtute küsimusega asus kohtuministerium lähemalt tegelema. Kuigi viidati tsiviilprotsessi üldisele pikalisusele ja menetluse aeglusele, isegi võimalusele pahatahtlikult venitada protsessi käiku, missugused nähtused esinesid kohtupraktises sageli, asuti seisukohale, et jaoskonnakohtunike spetsialiseerumine ei ole mõeldav, kuna jaoskonnakohtunikud peavad lahendama kõiki võimalikke asju, olema midagi universaalkohtunike taolist. Seetõttu puudub neil võimalus süvenemiseks. Selle tulemuseks oli, et jaoskonnakohtunike otsused tööõiguslikes küsimustes olid sageli vähe põhjendatud ega jäänud kõrgemates instantsides püsima. Vajadus edasikaebamiseks aga pikendas menetlust või kui nõudjal – töövõtjal – puudusid võimalused edasikaebamiseks, võis jääda püsima palju ekslikke otsuseid. Kohtuministerium lahendas küsimuse nii, et neljas suuremas linnas õigusemõistmine töökaitseasjades koondatati ühe jaoskonnakohtuniku kätte.⁸⁵

Ka tänapäeval võiks tööõiguse asjade puhul kaaluda mitteformaalset spetsialiseerumist üldkompetentsiga kohtu siseselt. See saaks toimuda maakohtusisese kohtunikevahelise tööjaotuse kaudu. Kuna kohtunikud on pidanud tööõiguse valdkonda üheks kõige keerulisemaks ja ajamahukamaks, siis võiks ka Eestis rakendada Saksamaa näidet, kus töökohtus on kohtukoosseisus lisaks elukutselisele kohtunikule veel kaks kohtukaasistujat, kellest üks tööandjate ja teine töövõtjate poolt. Individuaalsete töövaidluste puhul täidavad õigusemõistmise funktsiooni ka selleks loodud kohtusüsteemivälised organid -

⁸³ Viide 82 lk 13

⁸⁴ Viide 82 lk 8

⁸⁵ **P.Vihalem** Töökohtuist Tööliskoja Teataja 1940 nr 1 lk 72-73

töövaidluskomisjonid (ITVS § 4). Need organid on õigusemõistmise funktsioone täitvad haldusorganid, mis ei kuulu PS kohaselt kohtusüsteemi. Nende otsused ei ole lõplikud, neid on võimalik vaidlustada kohtus. Kohtueelsete õigusemõistmise volitustega organi loomist õigustab eesmärk vältida ja vähendada kohtute koormust ja kiirendada vaidluste lahendamist.⁸⁶ Seega paljud töövaidlused meil kohtusse üldse ei jõuagi ja leiavad oma lahenduse ressursisäästlikumas kohtuvälises menetluses.

Kui Saksamaal esitati perekonnohottusse keskmiselt 574321,25 asja aastas, siis Eestis on maakohtusse saabunud perekonnaasju (abielulahutused) keskmiselt 597 ning muid perekonnaasju keskmiselt 2615⁸⁷, mis annab kokku üle 10 % esitatud tsiviilasjade kogusummast. Kohtunikud on ise küll hinnanud hagita ja hagimenetluses perekonnaasju, sh abielulahutuse asjad (keskmine menetlusaeg 2011. aastal lahendatud asjades vastavalt kas 128, 162 või 184 päeva) vähem ajamahukateks⁸⁸, kuid samas on keskmine menetlusaeg siiski suhteliselt pikk, mis on sarnane Saksamaa perekonnohottus asjade lahendamiseks kulunud ajamahule. Perekonnaasjade maht annab kindlasti õigustuse, et kaaluda perekonnaasjades mitteformaalset spetsialiseerumist üldkompetentsiga kohtu siseselt.

Kohtunikud ise on lisaks tööõiguse valdkonnale hinnanud kõige ajamahukamateks ja keerulisemateks valdkondadeks asja- ja ühinguõigust (keskmine menetlusaeg vastavalt 400 ja 300 päeva), intellektuaalse omandi asju (keskmine menetlusaeg 326 päeva), lepinguväliste kohustustega seonduvaid (243 päeva) ning saneerimisasju (161 päeva).

Keerukuselt järgmise kategooria moodustavad hagimenetluses pärimis- ja pankrotiasjad (nõude tunnustamised vms) ning kindlustuslepingud, kus hagi on esitatud kindlustusandja vastu. Siin eristuvad pärimisasjad, mida kokku lahendati 2011. aastal 63, kuid mille keskmine menetlusaeg oli 484 päeva. Eelnimetatud kindlustuslepingute ja muudes pankrotiasjades oli keskmine menetlusaeg vastavalt 282 ja 276 päeva.⁸⁹ Maakohtus on pankrotiasjadele spetsialiseerunud kohtunikud juba olemas.⁹⁰ Seda õigustab tõenäoliselt nii asjade keerukus kui ka asjaolu, et kuigi pankrotiavaldused moodustasid 2009. aastal 6% kõigist asjadest, kulus nende lahendamiseks kaks korda rohkem ehk 12% tsiviilkohtunike tööajast.⁹¹

⁸⁶ U. Lõhmus PS § 146/8, viide 1.

⁸⁷ Viide 61, arvutatud aastate 2008-2011 keskmine

⁸⁸ Viide 82 lk 9

⁸⁹ Viide 82 lk 8

⁹⁰ E.Kergandberg jt (toim.) Kohtute aastaraamat 2009. Tallinn 2010 lk 28

⁹¹ Viide 90 lk 96

Pankrotiasjadele ilmselt ongi iseloomulik pikk menetlusaeg, aga pärimisasjades võib kiire lahendus olla hädavajalik, nt kui sellest sõltub kellegi õigus kasutada/käsitada eluliselt vajalikke asju.

Tsiviilasju, mida kohtunikud kas keerukateks või kõige keerukamateks ja ajamahukamateks tsiviilasjadeks on hinnanud, oli maakohtute 2011. aasta lahendatud asjade hulgas 14,3%.⁹² Keerukamate valdkondade puhul kohtusse lahendamiseks antud asjade arv on suhteliselt väike. Võiks kaaluda küll mitteformaalset spetsialiseerumist üldkompetentsiga kohtu siseselt, kuid kuna kohtunike koormus oleks liiga väike, siis peaks spetsialiseerunud kohtunik lahendama ka muid kohtuasju. Spetsialiseerumine on siiski võimalik vaid siis, kui kohtud on piisavalt suured. Väiksemate kohtute puhul ei pruugi spetsialiseerumine olla võimalik, mis sunnib kohtunikke olema mitmekülgsed ning seetõttu olema suutelised käsitlema laias valikus eriasju.

3.2.2 Ringkonnakohtu käsitlemine I astmena

Lisaks spetsialiseerumisele on Saksa kohtusüsteemis üks teine erisus, mida Eesti kohtusüsteemis rakendatud ei ole. Saksa üldkohtutes on keerulisemad tsiviil- ja kriminaalasjad antud esimeses astmes lahendamiseks liidumaa kohtule ehk teise tasandi kohtule. Eesti kohtusüsteemis ei lahenda ringkonnakohus asju esimese astmena, vaid ainult apellatsiooniasstmena. Kõik kohtuasjad, sõltumata arutatava kuriteo raskusest, tsiviilasja keerukusest või haldusakti andnud organi asendist riigi institutsioonide hierarhias, algavad esimese astme kohtust. Ringkonnakohtust ei alga ükski kohtuasi. Kohtusüsteemi selline ülesehitus on Euroopa õigusruumis üsna haruldane, sest paljudes riikides algavad keerulisemad kohtuasjad teise astme kohtutest ning mõningatel juhtudel on riigi kõrgeim kohus esimene ja viimane kohtuaste, mis asja lahendab. Neis riikides, kus kohtuasja võivad esimese astmena arutada eri taseme kohtud, lähtutakse menetlusökonoomika kaalutlustest ja arusaamast, et kõrgema astme kohtunikud on kogenenumad.⁹³

Ka Riigikohtu esimehe kandidaadi Priit Pikamäe hinnangul on Eesti kohtusüsteem pealtnäha väga lihtne, kuid tegelikult Euroopas väga palju järgimist ei leia, kuna see on väga ressursinõudlik ja väga ajakulukas. Tema hinnangul võiksid keerukamad ja raskemad asjad kohe alustada ringkonnakohtust ehk teisest astmest ning teatud asjades võiks ringkonnakohus

⁹² Viide 82 lk 9

⁹³ U. Lõhmus PS § 149/3, viide 1.

seega toimida kui esimese astme kohus. Ta viitas ka asjaolule kuidas kohtusüsteemi sees kohtunikke edutatakse – staaži pikkus, kogemused, töö kvaliteet, mis tähendab et suurem asjatundlikkus koguneb ringkonnakohtusse.⁹⁴

Ka Jaan Ginter toetab ideed ringkonnakohtutes spetsiaalsete kolleegiumite moodustamisest, kuna on arvamisel, et varem või hiljem tuleb ringkonnakohtutes ette näha esimese astme menetlus kohtuasjade jaoks, kus kohtualuseks või pooleks on kõrgemad riigiametnikud, ning ka keerulisemate tsiviilasjade ja raskemate kuritegude arutamiseks. Tema hinnangul võib olukord, kus ka need äärmiselt rasked funktsioonid on pandud maa- ja halduskohtute peale, tunduda küll äärmiselt demokraatlik, aga tõenäoliselt mitte kõige parem lahendus.⁹⁵

Eesti Vabariigi põhiseadus ei anna hetkel sellist võimalust, et ringkonnakohtus I astme menetlust pidada. I astme menetluse pidamiseks ringkonnakohtus tuleks hetkel kehtivat põhiseadust muuta, mis on suhteliseks pikaajaline ja keerukas protseduur. Samuti ei ole töö autori hinnangul piisavalt põhjendatud põhiseaduse muutmise vajadus.

Eestis on vaid kaks ringkonnakohtut. Raskemate kuritegude lahendamiseks andmine I astmes tähendab seda, et ringkonnakohtus peab hakkama ka kohtulikku uurimist läbi viima, mis tähendab ringkonnakohtunike koormuse kasvu ja tingib vajaduse kohtunikekohtade juurdeloomiseks. Ringkonnakohtunike arvu kasv tähendab seda, et ringkonnakohtu kohtumajad ei suuda kõigile kohtunikele võimaldada tööpinda ja sellest tingituna oleks vajalik ka kohtumaju juurde luua. Samuti I astme menetluse koondumine kahte suuremasse keskusesse viib õigusmõistmise elanikest ebamõistlikuks kaugele.

3.2.3 Erinevate kohtukoosseisude rakendamise võimalused

Hetkel arutavad maakohtud I astme kuritegusid eesistujast ja kahest rahvakohtunikust koosnevas koosseisus.

Rahvakohtunike instituudi kasutamine on Eestil ja Saksamaal juba pikka aega kohtusüsteemis üks oluline sarnasus.

Üsna levinud on arusaam, et lisaks õigusaktidele ja väljaõppinud juristidele on õigusemõistmisesse vaja tuua ka tavainimese arvamust, mis lähtuks eelkõige humaansetest väärtustest ja tõekspidamistest. Sellist tavainimese arvamust esindab paljudes riikides rahvakohtuniku institutsioon. Saksa kohtusüsteemis on rahvakohtunikel kõigis

⁹⁴ Pikamäe: karistusõigusel on piirid. kättesaadav: <http://www.postimees.ee/1219596/pikamae-karistusoigusel-on-piirid>

⁹⁵ Jaan Ginter, viide 76, lk 12-13

kohtupädevustes ja tasemetel erinev roll. Igas kohtuasjas osaleb kaks rahvakohtunikku ning olenevalt sellest, mis kohtuga on tegemist, osaleb lisaks veel üks, kaks või kolm professionaalset kohtunikku.⁹⁶

Eestis on eriti viimasel ajal palju diskuteeritud selle üle kas rahvakohtunikud ei ole ressursi raiskamine ning kas neid on praegusel kujul õigusemõistmise kõrvale vaja.

16.12.2009 algatatud kohtute seaduse eelnõuga tehti ettepanek loobuda rahvakohtuniku instituudist. Põhjenduseks toodi, et pidevalt keerukamaks muutuv asigusruumis ei ole enam põhjendatud õigusteadmisteta isikute kaasamine õigusemõistmisse, lisades, et tänapäeval on rahvakohtunike roll taandunud peamiselt vastutuse jagamisele, kusjuures ka see on üksnes näiline, sest kõik menetlusosalised mõistavad, et sisulise otsuse teeb peamiselt siiski eesistujaks olev professionaalne kohtunik.⁹⁷ Ka Harju maakohtu esimees Helve Särkava on teinud riigikogule ettepaneku kaotada rahvakohtunike institutsioon. Tema hinnangul tuleneb rahvakohtunike institutsioon eelmisest riigikorrast ning toonased rahvakaasistujad õigustasid ennast täielikult, sest siis oli neil ka õigus asendada lihtsamate asjade arutamisel kohtunikku. Täna sees seaduses seda võimalust ei ole ning rahvakohtunikel on ainult rahva esinduse funktsioon. Muu hulgas tõi ta esile, et kriminaalasjade juriidilise keerukuse tõttu ei olegi mõeldav, et juriidilise hariduseta ehk mõne teise eriala inimene oleks võimeline kohtuniku rolli täitma ja teda tõendite hindamisel abistama, lisades, et kuna Eestis on kolmeastmeline kohtusüsteem, on kohtuotsuse seaduslikkuse ja õigluse kontroll ka muidu igati tagatud.

Riigikohtu uueks esimeheks nimetatud Priit Pikamäe hinnangul on raskemates asjades siiski tarvis, et õigusemõistmine säilitaks oma sideme ka inimestega, kelle üle õigust mõistetakse. Ta lissas, et kui me vaatame rahvusvahelisi soovitusi selles vallas, siis pigem on need selles suunas, et ühiskonna osavõttu õigusemõistmisest tuleks tugevdada, tuleks suurendada. Tema arvates kaotaksime rahvakohtunike kaotamisega selles osas palju.

Kuigi Saksa kohtusüsteemis on rahvakohtunike ehk nn kohtukaasistujate roll oluline, tuleb Eesti kohtusüsteemi arendamisel nõustuda kohtute seaduse eelnõus toodud põhjendusega, et pidevalt keerukamaks muutuv asigusruumis ei ole enam põhjendatud õigusteadmisteta isikute kaasamine õigusemõistmisse.

Raskemate kuritegude arutamine tuleks koondada maakohtute suurematesse kohtumajadesse ning näha seal ette suuremad kohtukoosseisud. Kollegiaalsust peetakse tavaliselt parimaks

⁹⁶ M. Kirch Riigikogu kantselei Teemaleht nr 8/2013

⁹⁷ 649 SE I Kohtute seaduse eelnõu Arvutivõrgus:

<http://www.riigikogu.ee/?page=eelnou&op=ems2&emshelp=true&eid=866881&u=20130616181951>

õiglase otsuse tegemise tagatiseks. Kohtuasja keerukuse tõttu võib menetlusseadustikes ettenähtud juhtudel arutada kohtuasja kollegiaalselt. Näitena Eesti kohtusüsteemi I astmest võib tuua halduskohtu, kus kaebusi ja proteste vaadatakse läbi ka kolmest elukutselisest kohtunikust koosnevas koosseisus (HKMS § 11 lg 1), kuigi üldjuhul on seda pädev tegema kohtunik ainuisikuliselt.⁹⁸

Ka kohtute seaduse eelnõuga anti maakohtule võimalus arutada kolmest kohtunikust koosnevas kohtukoosseisus nii esimese kui ka teise astme kuritegusid puudutavaid kriminaalasju.

Eelnõu järgi ei tohiks muudatus ülemääraselt suurendada ka ametisolevate kohtunike töökoormust, sest ühest küljest on praktikas ka paljude esimese astme kuritegude puhul lihtmenetlused muutunud valdavaks (eeldusel, et menetlusseadus selle kohaldamist ei välista) ning teisalt näevad rakendussätted ette üksnes võimaluse, aga mitte kohustuse arutada kriminaalasju kolmeliikmelises koosseisus.⁹⁹

⁹⁸ U. Lõhmus PS § 149/3, viide 1.

⁹⁹ Viide 97

KOKKUVÕTE

Bakalaureusetöö eesmärk oli analüüsida, millised on erinevused Eesti ja Saksa kohtusüsteemi I astmes, millised I astme kohtud on Eestis ja Saksamaal, mis on nende pädevused ning kas midagi Saksamaa kogemusest võiks sobida Eesti kohtusüsteemi täiustamiseks.

Töö eesmärk oli anda ka vastus küsimusele, miks on Eesti ja Saksamaa kohtusüsteemis kujunenud just sellised lahendused I astmes.

Eestis jagunevad I astme kohtud maakohtuteks ja halduskohtuteks. Maakohtud arutavad kõiki tsiviil-, kriminaal- ja väärteoasju ning teevad muid toiminguid, mis on seadusega nende pädevusse antud. Halduskohus arutab esimese astme kohtuna seadusega tema pädevusse antud haldusasju. Halduskohtu pädevuses on avalik-õiguslike vaidluste lahendamine, seadusega sätestatud juhtudel haldustoiminguks loa andmine, seadusega halduskohtu pädevusse antud muude asjade lahendamine.

Saksamaa kohtusüsteemis on olemas nii üld- kui erikohtud. Üldkohtus arutab I astmena seaduses sätestatud tsiviil- ja kriminaalasju kohalik kohus, keerulisemate asjade puhul liidumaa kohus. Üldkohtu koosseisu kuulub ka perekonnakohus, mis on spetsialiseeritud perekonnaasjade lahendamisele.

Saksamaa erikohtuteks on haldus-, sotsiaal-, maksu- ja töökohus. Halduskohtud otsustavad avalik-õiguslike vaidluste üle, millel pole põhiseaduslikku iseloomu ning seda ulatuses, kus nende vaidluste lahendamise pädevus ei ole seaduslikult antud teisele kohtusüsteemile. Sotsiaalkohtud kontrollivad enamikus sotsiaalasutustes tehtud otsuste õiguspärasust, kaitstes sellega peamiselt kodanike sotsiaalseid õigusi. Maksukohtud otsustavad esmajärjekorras avalik-õiguslike vaidlusi seoses maksudega, mis põhinevad liidumaade seadustel ja mida haldavad liidu või liidumaa maksuametid. Töökohtud tegelevad töösuhetest tulenevate vaidlustega, mis on seotud kollektiivlääbirääkimistega, töötasuga, töötingimustega, töölt vabastamisega ja töötajate osalemisega.

23.10.1992 võeti taasiseseisvunud Eestis vastu kohtute seadus, milles sätestati ka hetkel kehtiv kolmeastmeline kohtusüsteem. Enne NSV Liidu kohtusüsteemi rakendamist Eestis ja EV põhiseadusliku kohtusüsteemi lammutamist oli Eestis kolmeastmeline kohtusüsteem. Minnes üle kolmeastmelisele kohtusüsteemile, oli tegelikult põhiseadusliku EV kohtuvõimu taastamine.

Saksa kohtusüsteemi teevad keerukaks spetsialiseerumine ja detsentraliseerimine, mis on tekkinud Saksamaa föderaalse olemuse tõttu ning Saksa seaduse ajaloolise arengu ja kodifitseerimise tõttu, ning seega kujutab praegune süsteem endast kompromissi

õigusküsimustes ja kohtuasjades liidumaade sõltumatuse säilitamise ning õigusliku ühtsuse soovi vahel.

Töökohtud loodi 1920. aastal ametiühingute surve tegelemaks töösuhetest tulenevate vaidlustega. Sotsiaalkohtud loodi 1954. aastal Varem otsustasid kindlustatute hüvitusnõuete küsimusi kindlustusvaldkonna asutused. Sotsiaalvaldkonna asutused kuuluvad täidesaatvasse harusse, kuna täidavad seadusi, mida seadusandja on sotsiaalvallas vastu võtnud. Seetõttu eraldati kohtupädevus sotsiaalametitest ja anti sotsiaalkohtutele. Maksunduse haldusaktidega seotud õiguskaitse oli enne 1918. aastat halduskohtute pädevuses olnud. Aastatel 1921 ja 1922 alustasid maksukohtud tööd. Tol ajal ei olnud maksukohtud iseseisvad asutused, vaid töötasid liidumaa maksuametite (ülemmaksudireksioonide) alluvuses. Alles 1950. aastal kuulutati maksukohtud sõltumatuteks.

Võrreldes Saksa ja Eesti I astme kohtute statistikat, oli Saksa kohtuasjade arv oluliselt suurem kui Eestis. Samas on Saksamaa elanike, kohtute ning kohtunike arv võrreldes Eestiga ka oluliselt suurem, samuti on Saksa õigussüsteem oluliselt pikemalt arenenud.

Kuigi Eesti Vabariigi põhiseadus annab võimaluse luua erikohtuid mõne kitsama valdkonna lahendamiseks, ei ole põhiseaduses sätestatud kohtute kõrvale muid kohtuid loodud. Vajadus erikohtute järele tuleneb vajadusest kohtunike spetsialiseerumise järele ning vajadusest erineva struktuuriga kohtukoosseisude järele erinevat liiki asjade läbivaatamisel. Valik erinevate kohtunike spetsialiseerumise ning spetsiifiliste kohtukoosseisude moodustamise viiside vahel toimub lähtudes vastava riigi ajaloolistest traditsioonidest ja erinevat liiki kohtuasjade arvukusest. Eesti Vabariigis on vähemalt mõningane erikohtute tegutsemise traditsioon olemas. Eestis on erikohtud halduskohtu, varasemalt administratsioonikohtu näol olemas olnud, samuti tegutsesid Eesti Vabariigis ka sõjaväelaste poolt toime pandud kuritegusid arutavad erikohtud. Maksu- ja sotsiaalasjadele spetsialiseerumise puhul jäaks kohtunike töökoormus liiga madalaks. Tööõiguse valdkonda, mida kohtunikud ise on pidanud üheks kõige ajamahukamaks ja keerulisemaks, võiks kaaluda mitteformaalset spetsialiseerumist üldkompetentsiga kohtu siseselt. See saaks toimuda maakohtusisese kohtunikevahelise tööjaotuse kaudu.

Perekonnaasjad kokku annavad üle 10 % esitatud tsiviilasjade kogusummast. Kohtunikud on ise küll hinnanud hagita ja hagimenetluses perekonnaasju vähem ajamahukateks, kuid samas on keskmine menetlusaeg siiski suhteliselt pikk olles Saksamaa perekonnakohtus asjade

lahendamiseks kulunud ajale suhteliselt sarnane. Perekonnaasjades võiks kindlasti kaaluda mitteformaalset spetsialiseerumist üldkompetentsiga kohtu siseselt.

Keerukamate valdkondade puhul kohtusse lahendamiseks antud asjade arv on suhteliselt väike. Võiks kaaluda küll mitteformaalset spetsialiseerumist üldkompetentsiga kohtu siseselt, kuid sellest järgmine etapp, asja arutamisele spetsialiseerunud formaalse struktuuri moodustamine on küsitav, kuna kohtunike koormus oleks liiga väike. Keerukamate valdkondade puhul on näiteks pankrotiasjades kohtusisene spetsialiseerumine toimunud.

Eesti kohtusüsteemi arendamisel kaaluti ka keerukamate ja raskemate asjade alustamist ringkonnakohtust ehk teisest astmest. Nimelt on Saksamaal üldkohtutes keerulisemad tsiviil- ja kriminaalasjad antud I astmes lahendamiseks liidumaakohtule ehk II tasandi kohtule. Eesti kohtusüsteemis ei lahenda ringkonnakohus asju I astmena, vaid hetkel ainult apellatsioonistmena. Eesti Vabariigi põhiseadus aga ei anna sellist võimalust.

Kuna Eestis on vaid kaks ringkonnakohtu, siis raskemate kuritegude lahendamine I astmes tähendab seda, et ringkonnakohus peab hakkama ka kohtulikku uurimist läbi viima, mis põhjustab ringkonnakohtunike koormuse kasvu ja tingib vajaduse kohtunikekohtade juurdeloomiseks. Seetõttu tuleks pigem kaaluda raskemate kuritegude koondamist maakohutute suurematesse kohtumajadesse ning näha seal ette suuremad kohtukoosseisud.

Kuna kollegiaalsust peetakse tavaliselt parimaks õiglase otsuse tegemise tagatiseks, siis võiks maakohutus nii esimese kui ka teise astme kuritegusid puudutavaid kriminaalasju arutada kolmest kohtunikust koosnevas kohtukoosseisus. Rahvakohtunike instituut tuleks kaotada, kuna pidevalt keerukamaks muutuv asjandus ei ole enam põhjendatud õigusteadmisteta isikute kaasamine õigusemõistmisse.

SUMMARY

COURTS OF FIRST INSTANCE IN ESTONIA AND GERMANY

The goal of the bachelor's thesis was to analyse the differences between the Estonian and German courts of first instance, which courts of first instance exist in Estonia and Germany, what their competence is and whether anything from the German experience would be suitable for improving the Estonian court system.

The goal of the paper was also to answer the question of why the court systems of Estonia and Germany have developed the solutions that they have in the courts of first instance.

In Estonia, courts of first instance are divided into county courts and administrative courts. County courts discuss all civil, criminal and misdemeanour matters and perform other procedures that have been granted into their competence with the law. The administrative court discusses administrative matters as a court of first instance granted into its competence with the law. The competences of the administrative court include the adjudication of disputes in public law, granting permission for administrative operations in cases provided by law, adjudicating other matters granted into the competence of the administrative court by the law.

The German court system contains both general and specialised courts. In the general court, the local court will discuss civil and criminal matters provided by law as court of first instance, the land court is for more complicated matters. The composition of the general court also includes the family court which is specialised on adjudicating family matters.

The specialised courts of Germany are administrative, social, tax and work court. Administrative courts pass judgments on disputes in public law which are not constitutional in nature, to the extent where the competence of adjudication of those disputes has not been granted to another court system by the law. Social courts oversee the legality of the judgments passed in most social institutions, primarily protecting the social rights of the citizens. Tax courts mainly adjudicate disputes in public law related to taxes which are based on land laws and administered by tax boards of the federation or the land. Work courts handle disputes arising from employment, connected to collective negotiations, wages, working conditions, release from employment and participation of employers.

On 23 October 1992 newly independent Estonia adopted the Courts Act which also provided the court system of three instances which is currently valid. Before the application of the court system of the Soviet Union in Estonia and the demolition of the constitutional court system of the Estonian Republic, Estonia had a court system of three instances. The transfer to a court

system of three instances was in effect the restoration of the constitutional judicial power of the Republic of Estonia.

The German court system is complicated by specialisation and decentralisation which have developed due to the federal nature of Germany and the historical development and codifying of German law, therefore the current system is a compromise between points of law and the wish to retain independence of lands and legal unity in legal matters.

Work courts were created in 1920 under the pressure of trade unions to handle disputes arising from employment relations. Social courts were created in 1954. Before that, the questions of claims for compensations for insured persons were decided by institutions of the field of insurance. The institutions of the social field belong to the executive branch, as they execute the laws that the legislator has passed in the social field. Therefore, legal competence was separated from social institutions and granted to social courts. Legal protection related to administrative legislation of taxation was in the competence of administrative courts before 1918. In 1921 and 1922 tax courts began their work. Back then, tax courts were not independent institutions, but operated under the tax boards of the lands (supreme tax directorates). Tax boards were deemed independent as late as 1950.

When comparing the statistics of German and Estonian courts of first instance, the number of court cases in Germany was significantly bigger than in Estonia. At the same time the number of residents, courts and judges in Germany is also significantly bigger compared to Estonia, the German legal system has also developed for a significantly longer time.

Although the constitution of the Republic of Estonia grants the opportunity of creating specialised courts for adjudication of some narrower field, no other courts have been created alongside the courts provided in the constitution. The need for specialised courts arises from the need for specialisation of judges and the need for different compositions of the panels of the courts to review different types of cases. The choice between specialisation of different judges and the ways of forming specific compositions of the panels of the court occurs pursuant to historical traditions of a given country and the number of different types of court cases. The Republic of Estonia has at least some tradition of specialised courts. Estonia has formerly had specialised courts in the form of an administrative court, the Republic of Estonia also had specialised courts which discussed crimes committed by members of the armed forces. In the case of specialisation on tax and social matters, the workload of judges would be too low. For the field of employment law, which the judges themselves deem one of the most time-consuming and complicated, informal specialisation with a general competence

within the court could be considered. This could occur as division of work between judges within the county court.

Family cases form a total of over 10% of civil cases filed. The judges themselves have evaluated the family cases on petition and action as less time-consuming, but at the same time the average duration of proceeding is still relatively long, being fairly similar to the time spent on adjudication of matters in German family courts. In family cases, informal specialisation within the court with a general competence should definitely be considered.

The number of cases filed to court in more complicated fields is relatively small. Informal specialisation with general competence within the court could be considered, but the next stage, forming a formal structure specialised on hearing the matters, is questionable because the workload of judges would be too small. Specialisation within court has occurred in more complicated fields, for instance in the cases of bankruptcy.

When developing the Estonian court system, it is considered to start with more complicated and difficult matters in the district court, which is the court of second instance. In German general courts the more complicated civil and criminal cases have been granted in the court of first instance to be adjudicated to the land court, being the court of second instance. In the Estonian court system, the district court does not hear matters as the court of first instance, but currently only as the court of appeal. Constitution of the Republic of Estonia doesn't give the district court the opportunity to act as the court of first instance. Handling the district court as the court of first instance the court must also conduct a judicial inquiry that leads to the increasing burden of district judges and necessitates magistrates places to create. Instead of that it's reasonable to create bigger compositions of the panels of the courts. In country courts the first and second degree offenses relating to criminal matters should be discussed by the three-judge court panel.

Kasutatud kirjandus:

1. Bundesamt für Justiz. Referat III 3 - 3004/2b. Geschäftsentwicklung der Straf- und Bußgeldverfahren in der Eingangs- und Rechtsmittelinstanz.
Stand: 23. Oktober 2012 Arvutivõrgus kättesaadav:
http://www.bmj.de/SharedDocs/Downloads/DE/pdfs/Geschaeftsentwicklung_der_Straf_und_Bu%C3%9Fgeldsachen_Amts_Land_und_Oberlandesgerichte_1_991_2011_pdf.pdf?__blob=publicationFile 15.04.2013
2. Bundesamt für Justiz. Referat III 3. Geschäftsentwicklung der Zivilsachen in der Eingangs- und Rechtsmittelinstanz. Stand: 23. Oktober 2012 Arvutivõrgus kättesaadav:
https://www.bundesjustizamt.de/DE/SharedDocs/Publikationen/Justizstatistik/Geschaeftsentwicklung_Zivilsachen.pdf?__blob=publicationFile&v=1
3. Bundesamet für Justiz. Referat III 3 - 110/6 - B7 268/2011. Zahl der Richter, Staatsanwälte und Vertreter des öffentlichen Interesses in der Rechtspflege der Bundesrepublik Deutschland am 31. Dezember 2010. Stand 11. August 2011.
Arvutivõrgus kättesaadav:
https://www.bundesjustizamt.de/DE/SharedDocs/Publikationen/Justizstatistik/Gesamtstatistik.pdf?__blob=publicationFile&v=1 16.04.2013
4. CCJE. Euroopa kohtunike konsultatiivnõukogu arvamus nr 15 (2012) kohtunike spetsialiseerumise kohta. Pariis, 13.nov.2012
5. CEPEJ Euroopa kohtusüsteemid. 2012. aasta väljaanne (2010. aasta andmed): õigusemõistmise tõhusus ja kvaliteet. Ülevaade
6. Foster, N. German Legal System ja Laws. Blackstone Press, London 1996 2nd ed.
7. Ginter, J. Erikohtute võimalik koht Eesti Vabariigi õigussüsteemis. Juridica 1995 nr 1
8. Justiitsministeerium Õigusloome ja arenduse talitlus. I ja II astme kohtute statistilised menetlusandmed 2009. aasta kokkuvõte, Tallinn 2009.
Arvutivõrgus kättesaadav:

<http://www.kohus.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=49783/I+ja+II+astme+kohtute+menetlusstatistika+2009.a.pdf> 14.04.2013

9. Justiitsministeerium Õigusloome ja arenduse talitus. I ja II astme kohtute statistilised menetlusandmed 2011.a kokkuvõte, Tallinn 2011. Arvutivõrgus kättesaadav:
<http://www.kohus.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=56683/Kohtute+menetlusstatistika%2C+2011.a+kokkuv%F5te.pdf> 14.04.2013
10. Kergandberg, E. jt (toim.) Kohtute aastaraamat 2006. Tallinn 2007
11. Kergandberg, E. jt (toim.) Kohtute aastaraamat 2007. Tallinn 2008
12. Kergandberg, E. jt (toim.) Kohtute aastaraamat 2008. Tallinn 2009
13. Kergandberg, E. jt (toim.) Kohtute aastaraamat 2009. Tallinn 2010
14. Kergandberg, E. jt (toim.) Kohtute aastaraamat 2010. Tallinn 2011
15. Kergandberg, E. jt (toim.) Kohtute aastaraamat 2011. Tallinn 2012
16. Kirch, M. Rahvakohtunikud. Riigikogu Kantselei Teemaleht nr 8/2013
17. Madise, Ü. jt (toim). Eesti Vabariigi põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne. 3 tr. Tallinn: Juura 2012. – Arvutivõrgus: <http://www.pohiseadus.ee/> 10.06.2013
18. Merusk, K. Halduskohus ja kohtulik halduskontroll Eestis. Eesti jurist 1992 /2 lk 138
19. Pikamäe: karistusõigusel on piirid Arvutivõrgus:
<http://www.postimees.ee/1219596/pikamae-karistusoigusel-on-piirid>
08.05.2013
20. Pikamäe: rahvakohtunike institutsioon peaks säilima Arvutivõrgus:
<http://www.postimees.ee/1234890/pikamae-rahvakohtunike-institutsioon-peaks-sailima> 10.06.2013
21. Põhiseaduskomisjon. Kohtute seaduse eelnõu 649 SE I. 16.12.2009
Arvutivõrgus:
<http://www.riigikogu.ee/?page=eelnou&op=ems2&emshelp=true&eid=866881&u=20130616181951>
22. Pärsimägi, A. Haldusmenetlusest halduskohtupidamise ja Hamburgini. Iuridica 2001 nr 8
23. Odar, J. Kolmeastmelise kohtusüsteemi kujundamine ja kohtusüsteemi lülid. Eesti jurist 1991/5

24. Raidla, J jt Eesti Vabariigi põhiseaduse ekspertiisikomisjoni lõpparuanne. Justiitsministeerium 16.märts 1998. Arvutivõrgus: <http://www.just.ee/10742>
25. Raidla, J Õiguspoliitika: probleemid ja perspektiivid. Eesti jurist 1991/2
26. Redecker, N. Kohtukorraldus ja võimujaotus demokraatlikus õigusriigis saksa seisukohast vaadatuna. Iuridica 1996 nr 5
27. Sonin, J. Töökohtutest Saksamaal. Töö ja tervis nr 7 1926
28. Statistisches Bundesamt. Rechtspflege Arbeitsgerichte. Geschäftsentwicklung beim Arbeitsgericht. Wiesbaden 2012. Arvutivõrgus kättesaadav: https://www.destatis.de/DE/Publikationen/Thematisch/Rechtspflege/GerichtePersonal/Arbeitsgerichte2100280117004.pdf?__blob=publicationFile
29. Statistisches Bundesamt. Rechtspflege Familiengerichte. Geschäftsentwicklung der Familiensachen vor dem Amtsgericht. Wiesbaden 2012 Arvutivõrgus kättesaadav: https://www.destatis.de/DE/Publikationen/Thematisch/Rechtspflege/GerichtePersonal/Familiengerichte2100220117004.pdf?__blob=publicationFile
30. Statistisches Bundesamt. Rechtspflege Finanzgerichte. Geschäftsentwicklung beim Finanzgericht. Wiesbaden 2013. Arvutivõrgus kättesaadav: https://www.destatis.de/DE/Publikationen/Thematisch/Rechtspflege/GerichtePersonal/Finanzgerichte2100250127004.pdf?__blob=publicationFile
31. Statistisches Bundesamt. Rechtspflege Sozialgerichte. Geschäftsentwicklung beim Sozialgericht. Wiesbaden 2012. Arvutivõrgus kättesaadav: https://www.destatis.de/DE/Publikationen/Thematisch/Rechtspflege/GerichtePersonal/Sozialgerichte2100270117004.pdf?__blob=publicationFile

Kasutatud normatiivmaterjal:

1. Arbeitsgerichtsgesetz arvutivõrgus kättesaadav <http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/arbgbg/gesamt.pdf>
2. Gerichtsverfassungsgesetz (GVG) - arvutivõrgus kättesaadav <http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/gvg/gesamt.pdf>
3. Halduskohtumenetluse seadustik – RT I, 23.02.2011, 3
4. Kohtute seadus - RT I 2002, 64,390
5. Kriminaalmenetluse seadustik – RT I 2003,27,166
6. Maa- ja halduskohtute kohtumajade täpsed asukohad ja teeninduspiirkonnad ning ringkonnakohtute asukohad - Justiitsministri 27.10.2005 määrus nr 46.
7. Tsiviilkohtumenetluse seadustik – RT I 2005,26,197
8. Väärteomenetluse seadustik – RT I 2002,50,313

Kasutatud internetiallikad:

1. Geschichte der Arbeitsgerichtsbarkeit Arvutivõrgus kättesaadav: http://www.justiz.nrw.de/Gerichte_Behoerden/fachgerichte/Arbeitsgericht/grundsaeetze/geschichte_ag/index.php 20.04.2013
2. Die Geschichte der Sozialgerichtsbarkeit Arvutivõrgus kättesaadav: http://www.justiz.nrw.de/Gerichte_Behoerden/fachgerichte/Sozialgericht/Grundsaeetze/geschichte_5/index.php 20.04.2013
3. Geschichte der Finanzgerichtsbarkeit Arvutivõrgus kättesaadav: http://www.justiz.nrw.de/Gerichte_Behoerden/fachgerichte/Finanzgericht/grundsaeetze/geschichte_2/index.php 20.04.2013
4. Maakohtud Arvutivõrgus kättesaadav <http://www.kohus.ee/2032> 20.04.2013
5. Gerichte des Bundes und der Länder am 1. März 2013 arvutivõrgus kättesaadav: http://www.bmj.de/SharedDocs/Downloads/DE/pdfs/Anzahl_der_Gerichte_des_Bundes_und_der_Laender.pdf?__blob=publicationFile 20.04.2013
6. Zuständigkeit des Landgerichts Arvutivõrgus kättesaadav: http://www.lg-aachen.nrw.de/wir_ueber_uns/zustaendigkeit/index.php

7. Aufgaben und Aufbau der Verwaltungsgerichtsbarkeit Arvutivörgus kättesaadav:
http://www.justiz.nrw.de/Gerichte_Behoerden/fachgerichte/Verwaltungsgericht/aufbau/index.php
8. Aufgaben und Aufbau der Verwaltungsgerichtsbarkeit Arvutivörgus kättesaadav:
http://www.justiz.nrw.de/Gerichte_Behoerden/fachgerichte/Verwaltungsgericht/aufbau/index.php#2
9. Aufgaben der Finanzgerichtsbarkeit Arvutivörgus kättesaadav:
http://www.justiz.nrw.de/Gerichte_Behoerden/fachgerichte/Finanzgericht/grundsaeetze/aufgaben_1/index.php
10. Die Sozialgerichtsbarkeit Arvutivörgus kättesaadav:
http://www.jm.nrw.de/Gerichte_Behoerden/fachgerichte/Sozialgericht/Grundsaeetze/sozialgerichtsbarkeit_1/index.php
11. Zuständigkeit und Aufgaben des Familienrichters. Arvutivörgus:
<http://www.amtsgericht.bremen.de/sixcms/detail.php?gsid=bremen85.c.1860.de>

Lihlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina _____ Siiri Saar _____
(*autori nimi*)
(sünnikuupäev: _____ 03.10.1984 _____)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihlitsentsi) enda loodud teose
_____ I astme kohtud Eestis ja Saksamaal _____ ,
(*lõputöö pealkiri*)

mille juhendaja on _____ Jaan Ginter _____ ,
(*juhendaja nimi*)

1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, **13.05.2013**